

ЛУКИЋ

LEGURA FRMOSA

К о л е к ц и ј а П А У Н
књ.5

Уредник: Д. Лукић

Издавач **Мобаров институт ЗАВЕТИНЕ**

11000 Београда Сердар Јанка Вукотића 1/13

Припрема и штампа

**Књижевноуметничка радионица
рукотворених издања ВАЛТАЗАР ПРЕВАЛЕЗ**

Б Е О Г Р А Д

Copyright © 2003. by Miroslav Lukić
Copyright © za Jugoslaviju ZAVETINE Plus ultra

Ова публикација у целини или у деловима не сме се умножавати, прештамповати или преносити у било којој форми или било којим средством без дозволе аутора или издавача, нити може бити на било који други начин или било којим другим средством дистрибуирана или умножавана без одобрења издавача. Сва права за објављивање ове књиге задржавају аутор и издавач, према одредбама Закона о ауторским правима.

W E B - S I T E
W . W . W . Z A V E T I N E . C O M

E - M A I L
ZAVETINE@VERAT.NET

+311 11 5334 899

Мирослав
ЛУКИЋ

LEGURA
FRMOSA

БЕОГРАД
2003

Мирослав Лукић (*Фото ЗАВЕТИНЕ*, Зима, 2001.
Снимак Иван Лукић)

ПРЕТВК

Модерна времена и старински песник

На откопавањима у Звижду, Хомољу, давнине у памтивеку, неугасле традиције, увидео је да је време фактор који делује на људе, ствари, флору и фауну. Легенде и речи, заобилази као река острво. Постоји време, неумитно, огромно; не постоји - модерна деоница - то умишљају сујетни, препредени, надобудни. Модерност је у најгорем случају мода. У поезији, у књижевности, модерност не вреди ни лулу дувана. Међутим, не треба очекивати да то појме и прихвати, они које су већ прогласили модерним, најмодернијим. Хомер је модернији од многих савремених песника. Читајте поново Хомера, или Вергилија, и стихове Миодрага Павловића (или Ивана Лалића), читајте поново (ако немате паметнија посла, наравно!) романчине Д. Ћосића, М. Ј. Вишњића, па упоредите, видите ко је модернији!

Многи модерни ће постати анахрони, патетични, смешни.

Старински песници (ма колико то звучало неодређено) понекад су занимљивији од модерних. Прави песник нема циљ да буде ни модеран, ни старински. Међу модерним, авангардним песницима има превише стандардних судбина, превише шепртља, шкарта, умишљених...Модерност је сепаратна оријентација,

прозишла је из идеологије; наметнула ју је идеологија. На откопавањима у североисточним деловима Србије, за њега није било важно - бити модеран, бити старински, већ - допрети до најдубљих слојева... Трагајући за животом, суочавао се са непобедивим фактором времена, најчешће са пропадањем. Разгледао је фотографије, које је сам начинио, минулих година, престрављен помало чињеницом нестајања, пропадања...

Усамљени дечак са својим љубимцима и рупевина куће у шумском пространству, део су "модерних времена" и оних древних, митских. Треба ли да напишемо име тог дечака? Хоће ли бити од помоћи, ако напишемо - потес Басаре?

УМЕТНОСТ МАХОВИНЕ - једино је она надживела све, модерна времена, старинске песнике, сопственике и њихове ствари. Једино она не лаже, не заводи...

Неким фотографијама нису потребни никакви коментари. Између прве слике у обимном породичном албуму (снимљене крајем 19. века) и последње слике протекло је много времена, читав век безмало. Тим сликама не би имали шта да додају, ни модеран ни старински песник. Као и сликама што следе, ако се човек удуби и покуша да их разуме до краја...

(...)

Мисли на будуће и на будућност. Пиши, да би могао да пишеш. Док не провали читава поворка доживљаја из тебе, као македонска песма, босанска севдалинка. Што је било, било је. Једном пропуштена прилика не враћа се никад више. Не жали за њима, јер правиш стару грешку. Али, заиста, врло често је жалио за

њима, понављао исту стару грешку...

Прејртавао је; све што је одвећ лично и интимно. Шта онда остаје? Ако се писац тога одрекне, тих подземних извора са којих се напаја као врбе, шта онда?...

...То је највећа тајна. Воз у који седају самци и путују у пределе далеке, у просторе чистоте (не кажемо среће), да би стигли до завејаних шума, рудника чудесних, до врхова са којих ће се обрушити као вулканска врела магма... Шине по земљи или колосеци по ваздуху су - стварност, неизбежна. О стварности су говорили овако, онако. Реалисти су фалсификовали стварност која их је окруживала. *Нагреалисти су, фолиранти, којима су сигнали опијате у налисели вински бућкуруш.* Живот је био много више, зато се није могао уклопити ни у један шаблон. Живот је вечан, бесконачан.. А стварност, како се упрошћено даје у уметностима, има крај, и он заиста подсећа на - крај пружног колосека... Али, баш на самом том крају пружног колосека, где почиње понор, непозната прашума, дивљаца, крикови, рика лавова и шиштање змијурина, почиње почетак...

...Корача кроз сећања, као по месечини. Сваки се растанак дубоко урезује у душу младића или девојке. И чини се да је бабље лето, један октобар, свако дрво омађијао некаквом неописивом златном грозницом. Чудом. *Покушавали су да пишу своје портрете из младости уметници широм света, и мало је оних, који су стизали тамо - где се видик отвара, јасан и бескрајан.* Његови вршњаци, сликари, или песници, приповедачи, имали су амбиције да постану велики уметници. Коширали су старе мајсторе, или понеког непосредног претходника. Личили

су му на жабу, на жабу која је дигла ногу да је поткују, кад је видела да се коњи поткивају. Понеки су и стизали до онога што се зове успех у малим срединама, пре него што су постали калфе У трговини, калфе су служили некада три и више година, а стаж младог уметника, ако је и обдарен умним даровима, траје десет пута дуже..Међутим, многи успеси су дошли прескакањем уобичајених степеница; и зато није никада ни било успеха у правом смислу речи. Било је наметања. Средњака. Калфи. Што је и схватљиво, кад се зна да смо живели у држави, у којој је и сам њен шеф био вечити калфа...

ЧЕМУ ТРЕБА ДА БУДЕ ЗАХВАЛАН ПИСАЦ КОЈИ НЕМА УСПЕХА? ИСКРСАВАЊУ НЕКОГ НЕВИДЉИВОГ УТИЦАЈА, КОЈИ ЋЕ ЊЕГОВ ДУХ, КАО ВЕТАР УГЉЕВЉЕ, РАСПИРИВАТИ, ДОК НЕ БУКНЕ ПЛАМЕН? Тај невидљиви утицај јавио се већ првих месеци у регрутном центру; у њему је било много тога; пре свега - отпор, језивој стварности, ужасима, вулгарности, сировости и простоти, али и дивљење, и магарећа упорност да се сачува боја неког сасвим безначајног и војничком цокулом згаженог цвета. Треба спасавати оно што пропада и нестаје, не по сваку цену, јер је то немогуће, али вреди покушати. Оно што се горди, надувава, пепури, оно што званично зову стварност, магла коју продају под појмом нове реалности, новог хуманизма - то већ има своје неизбежне и званичне хроничаре..

.....Јорговани, дивљи граор, оскоруше, купине и дивље крушке. Непрегледне шуме горуна... Дубраве...Потес где расте самоникли бриљан. Један је његова мајка донела из Дубрава и пресадила испред

Велике магазе. Примео се, растао, успузао се уз један стуб и доспео на веранду и кров. Гриминозелена бриљанова лоза, смиривала га је. Ту чаролију још више је осећао када би га мајка повела пут Дубрава и кад би ушли у густе букове и горунове шуме. На некој бујној и раскошној крошњи угледао би бриљан који је треперио на поветарицу. Његова мајка је веровала да од бриљана беже вештице и вампири. Велику магазу је од нечистих духова штитио бриљан који је његова мајка посадила пре двадесетак година. Бриљан штити кућу и укућане од несреће.

И сам је, пре неколико година, донео један самоникли бриљан и пресадио га источно од нове куће. Примео се. Већ је прекрио својим лишћем ограду од цигле. Баш пред њену неочекивану смрт, кад је допутовао да обиђе оца и мајку, мајка га је повела да му покаже напредовање његовог бриљана... Бриљан је у дубокој вези са чистотом и љубављу...

Пре непуних десетак година, скупио је две храбрости, једном храброшћу да се заплаче над старим путем, и другом да се обрадује новом.

Као покајник је крчио њиву своје душе од корова, и семе добра је почињало да расте. Покајао се од жеље за овим светом и свим што је у том свету. Јер тај свет је био гробље његових предака, које стоји отворено и чека њега, и све друге. Почињао је да буде предак. Покајање му је подмлађивало срце и продуживало век. Понекад би заплакао, усред шуме, свака суза би му спирала таму са очију и давала детињи сјај очима. Његово је око као у срне, вазда влажно, дијамантски сјајно. Влага у његовим очима исушивала је гнев у његовом срцу...

Бриљан је, наравно, за њега био бриљан, али и много више, симбол, нераскидива веза са источницом, вечношћу, непролазном љубави...

Бриљан је mudar. Mudро се склонио са друма у шуму, или иза куће, и пустио зло да јури.

Природа је моћна, моћнија је од злотвора. Невиности се открива као невиност, лепоти као лепота, и деци Божјој као дете Божје.

Деца престају да буду деца, а бриљан никад не престаје да буде бриљан.. Бриљан не престаје бити бриљаном, јер се храни вечно младом мудрошћу неба...

Није више стрпљиво бележио своје мисли, које су у већини случајева биле ограз спољашњих ствари, што улазе у његов ум као конци у разбој, и ткају се, и слажу се, и разлажу се, и губе се...

Негативне мисли се роје и човек не може увек да их отера као рој мушица; враћају се и уједјају. Кад се многе негативне мисли нагомилају и усидре у души, човек види много тога као искривљени ограз ствари у парчићима разбијеног огледала. Ноћу, кад се такве мисли роје, он је излазио из куће, иза куће, где је бујао у тами његов бриљан, где је почињао царски пут. Откинуо би лист бриљана и засвирао на њему, не да се надмеће са уметношћу цвркутања славуја у оближњим жбуновима јасмина, већ да би, тугованком без краја, био ближи своме дисању, и Богу, који је становао у њему дубље и од његових најирњих мисли... Неслућене тајне сместио је у човека и уметника Бог. Вечношћу се огрнуо као плаштом ноћи Бог, и док се разлегала његова ноћна свирка на бриљановом листу, Бог је својим плаштом огртао душу његову...

Свет је беживотан без свирке на бриљану. Та

тугованка на бриљану је канал, кроз који се долива живот свету...

Све оно лепо што је видео, та месечина у сећању којом стрпљиво и нежно корача као по опалој киши црветова белог багрема, то је око Домаћина света које бди дубоко у њему. То чудесно око му је осветљавало пут...То је био Бог.

НЕЧИСТИ ДУХОВИ

Сањао је врх Церетера, неку стару крушку обасјану сунцем, пропланак, бујну траву. И неку непознату девојку, која му је долазила у сусрет. Учинило му се да храмље Носила је неке лестве на леђима, сплетене од канапа, који је зрачио.

- *Ко си ти?* упитао је Кад му је пришла ближе

- *Девојка светлости...*

Говорила је гласом његове покојне мајке, и због тога је осетио неку језу.

- Куда?

- Да ти покажем пут...

-Пут? ... упитао је

- Да, пут према деци светлости... Јер ти још увек ниси дете светлости, пошто у понеком од удова твога тела има таме.. Слава, амбиција, имање и сродници главни су непријатељи твоји; они те вежу за овај свет, и они ти затварају врата неба...

Његова мајка никада није говорила тако као да чита из књиге

-... Не затрпавај срце своје у имање земаљско, јер ће под земљом иструлити. Поклони срце своје Богу, - дар дародавцу, и твоје имање биће ти безопасан роб

уместо опасног господара...

Не дај цело срце своје сродницима, јер ови ће га појести, - и остаће гладни.

Него подај срце своје Духу Светом, и Он ће нахранити сроднике твоје богатјом храном. Тако ће сродници твоји бити бити сродни теби не само докле вас крв и тело вежу, него докле вас Дух Свети веже. А Дух нема других веза до вечних...

Чувај се, човече, нечистих духова!!!

- Одакле излазе нечисти духови, непозната? упитао је

- Завири у своје срце, човече! рече девојка и скиде са леђа оно бреме и поче да га расплиће

- Одакле излазе, велиш?

Није му одговорила.

Кад је расплела лестве, дохвати један крај и неочекиваном га снагом хитну у небеса. Гледала је како лестве лете у небо до облака, а онда када се крај који је бацила закачио у висини за нешто, поче да се вере уз лестве, као паук по својој мрежи...

- Одакле излазе, велиш? повикао је

- Пењи се, не бој се Од сребра су ове лестве..

- Одакле, одакле?! викао је

- Из нечисте жене; из нечистог јој брака са сином својим. Нечист ум прља душу, мајку своју, и из нечисте душе излазе духови нечисти, чија је главна тврђава срце.

Из главне тврђаве, потом, зли духови нападају нечистом страићу родитеље своје, и множе се и у души и у уму...

Више их је, много више је нечистих духова него чистих. Јер су они немоћни као сенка према чистим

духовима. И удружују се у легионе против једног чистог духа, против једног девичанског духа.

Највише се множе у трулежи, а најсилније нападају на девојку, - на све оно што представља девичанство у телу или души, у мушком или женском, у уму или у срцу...

- Зашто ми то говориш, непозната, Висока?

- *Због резултата делања нечистих духова у човеку, сваком човеку, у теби... Произвођење болести у унутрашњем човеку и, следствено, и у спољашњем. Грех је семе болести. Семе греха расте бујно као коров...*

Све болести последица су греха. Заиста, и слепило, и глувило, и немило, и све остало. И ма како да је чудно рећи - и смрт је болест, последица истога узрока, трулеж од истога црва... Хајде, шта чекаш, пењи се уз лестве..

Оклевао је

- *Лествица ти треба, успињање.. Лествица и ништа друго. Да се пењеш из понора и амбиса у који си запао... Да бежиш из хладног загрљаја маћехе.. Девојка је лествица... Чистота је у њеном уму, небесна мудрост у њеној утроби, свештени пламен у срцу њеном... Из ње излази лекар и лек... Од њених бедара устаје путовођа и пут... Она је обучена у светлост... Кроз њу небо гледа у тебе... Кроз њу ти можеш видети небо...*

Пео се уз лестве несигурно, лелујале су се, и поглед би му се завртео кад би погледао доле на врх Церетера...

- *Следи ме и не бој се, ја сам видовита, за оно што си ти заборавио... Јер четири су победе потребне над четири зла која истичу једно из другог као мутна река из мутног извора... чуо је како се из висине девојка оглашава.*

- *Прва победа је над нечистим духовима, од*

којих долази грех.

Друга је победа над грехом, од кога долази болест.

Трећа је победа над болестима које се завршавају смрћу.

Четврта је победа над смрћу...

- Која је најважнија или највећа победа од свих побројаних? - викао је

- Све су важне и рачуна се само четворострука победа. Она победа коју је постигао Син Девојачки... Ко је осети, тај плаче од радости, што ју је осетио, и од стида, што ју је тако доцкан осетио... Ко је усвоји, тај губи сина жениног у себи, и постаје сам сином девојачким...

Још је нешто говорила, али није могао да разуме, од неког сиктања под собом. Кад је погледао доле, видео је како нека црна змија неописивом брзином пуже уз исте лестве према њему, палаца језиком и сикће Све је била ближе, пуже невероватном брзином, много брже него што је сам напредовао, и он помисли у ужасу да ће се кроз који тренутак змија успузати и обавити и око њега, и ујести га... Дрхтао је од приближавања змије..

И из тога кошмара се наједанпут сав ознојен пробуди.

Покушавао је да се прибере, у тами, и наједном му се учини да чује исто сиктање, које као да се преселило из кошмарног сна у јаву нове куће у којој је спавао сам. Није закључао врата... Да се змија није увукла у кућу? Није затворио ни прозор купатила! У ствари, неко као да је ходао по собама куће Његов отац? Рекао му је пред спавање да из замрзивача извади печени јагњећи бут да се одмрзне, што није учинио. - Оче, нека, нека, сутра ћу извадити! - повика из кревета. Међутим, отац се не одазва...

Да нису лопови упали у кућу? помисли с језом. Сетио се да у новој кући отац чува новчану уштеђевину и братовљеву преломачу... - Оче, јеси ли ти? - поново повика... Тад зачу јасно како неко трчи из ходника преко трпезарије и оставе и мало лушну вратима купатила... Пре него што ће устати, помисли како се, у тој кући, кад год би неко умро, и оцу, и покојној мајци - привиђало. Духови су, веровали су, свраћали у кућу, зато што је кућа погрешно грађена. Повучена је, неколико метара иза старе, срушене, па су покојници у њу редовно свраћали...

Устао је у гаћијама и из своје собе изашао на ходник. Виде на његовом крају неку прилику која шмугну у братовљеву собу и инстинктивно јурну за њом не палећи светло. Међутим, у мраку братовљеве собе није било никог! Брзо из ормана извуче преломачу и гурну у њу два патрона, па упали светло. Иза фотеље на крају собе угледа неку непознату црномањасту женицу полунагу како дрхти, и упери у њу преломачу...

- Полиција, зовите полицију...полицију!

Насмејао се и рекао: - Можемо ми то и без полиције... Шта тражиш овде и ко си ти?

- Мујероса... нова Мујероса... Ви имате телефон, полицију зовите, одмах, одмах! Молим вас!...

Женица је била ван себе, и само у провидном комбинеу, који је био поцепан на грудима...

Угасио је светло у братовљевој соби, и пошао у трпезарију да телефонира полицији, а женица потрча за њим и ухвати га за мишицу...

- Ја ћу вам се одужити, само зовите полицију...

Није одмах могао добити полицију, па је предострожности ради закључао улазна врата куће, затворио прозор купатила. Затим је позвао полицију.

Кратко је дежурном објаснио шта се догодило. Дежурни је желео да чује женицу. Она се представила и објаснила како је побегла од лудог и пијаног мужа, који је покушао да силује њихову дванаестогодишњу ћеркицу..

Дежурни обећа да ће, чим састави патролу, послати полицајце да ухапсе лудака, а њему је наложио да младој жени пружи заштиту, упозоривши га узгред : "Ми смо тога лудака неколико пута већ хапсили. Из лоше је фамилије. Његов отац је убио његову мајку, а другој је жени уво одгризао... а тај лудак је свом оцу, пре неколико година, на некој заветини, уво одгризао... Има пиштољ и насилник је. Ако пре патроле упадне у ваше двориште и хоће да вам разваљује врата, пуцајте.. Ваш отац има преломачу.."

Боже благи! Одшкрину мало прозор трпезарије да би кроз њега мога пуцати... А непозната женица је хистерисала... Ако дође, развалиће врата. Прво ће убити мене, па вас... Он је луд и сотона...

Глуво доба ноћи. Око један.. Непозната је препрличавала задихано све што јој се дешавало од пола десет до тренутка када је лудом мужу успела да умакне кроз ноћ... Трчала је преко авлија, прескакала плотове..

- Боже благи! Да ли је он нормалан? Да ли сте ви нормални?

Дошао је да припрема даћу покојној мајци, а гле, сада треба да пуца у некога кога не познаје!...

Напољу је била месечина. Видео је јасно читаво двориште, као на длану. Не и зграду у којој је спавао његов отац. Била је у сенци... Наједном, зачу се нека цика, тутањ иза источног дела нове куће. Непозната цикну, и сакри се иза његових леђа и стисну његове мишице.. Њено се дрхтање преносило и на њега... Рекао јој је да легне на

кревет и да не мрда, а он је са прстом на обарачу преломаче отворио улазна врата и изишао из куће. Обишао је око куће, нигде никог. Неколико мачака је протутњало крај њега. Оне су, парећи се, галамиле, тутњале. Ослушнуо је ноћну тишину. Ништа сумњиво. Из грма јасмина оглашавао се повремено славуј... Било је најразумније да пробуди оца, или можда да телефонира најближим суседима, неки од њих су радили као полицајци. Кад се вратио у кућу, телефонирао је једном од њих, али нико се није јавио. Непозната је наставила да хистерисхе и да препричава паклене детаље, како јој ћеркица крвари... - Можда је већ стигао и побио децу? - почела је да плаче - Зашто би то учинио? - Да се не сазна истина... да је рођену ћерку силовао... а и моју бабу, која ме је за њега удала, пре неколико година је дирао...

Поново је телефонирао полицији, али нико се није јављао.

Женица је хистерисала. Када би мачке затутњале око куће, опет је поскакивала и бацала се иза њега. Телефонирао је полицији, али узалуд. На крају је легао на кревет у трпезарији, пуну преломачу ставивши на столицу крај себе. Предложио је непознатој да оде у његову спаваћу собу и на једном од кревета се примири. Али она је седела за трпезаријским столом у таму и "давила" га својом пакленом причом. Јер бојала се да буде сама. У једном тренутку је отишла до купатила да се уреди, и када га је већ почео хватати сан, она утрча у трпезарију, јер ју је уплашио опет неки тутањ, и бацила се на кревет из њега. Узалуд ју је умиривао да су то мачке, она га је грлила с леђа у неком чудном бунилу. Узбуђивала га је, наравно, близина и врелина њеног тела; она као да се обавијала око њега, као она змија из сна. Кад се мало смирила, показа му

модрицу изнад леве слепоочнице и огреботину изнад леве сисе... - Види, види, шта ми је сотона урадио!...

Шиптала је и дахтала иза његових леђа, као она змија из сна што је пузала уз лестве за њим. Од те помисли га обузе језа. Он нагло уста и из ормана извади флашу са препеченицом... Понуди је чашицом. Жена искапи не једну, него четири за редом... - Због њега сам почела и да пијем... Или ће он мене убити, или ћу ја њега... - Што се не разведете?...

Негде око пола три поново је телефонирао полицији. Јавио се дежурни. "Ухапсили смо га, добио је падавицу, па смо га водили у Дом здравља да прими инјекцију да нам не умре у станици... зато вам нисмо одмах јавили. Покушао је да развали врата њеног оца на другом крају села, тамо су га ухапсили... Он све пориче.. Можете је слободно пустити да сад иде код њеног оца... Дајте ми је, да и њој кажем..."

Упркос полицијском уверавању, њој се није одлазило. Показивала му је своју огребану сису. Ситуација је била смешна : Непозната двадесетосмогодишња женица , скоро полунага, у раздргом провидном комбинеу, њему, педесетчетворогодишњаку само у гаћицама, потура под нос своју сису и понавља : " Види, шта ми је учинио, види!..."

Узбуђивало га је све то, наравно, али био је довољно присебан; у неким тренуцима му је долазило да је избаци из куће, али се савладао и наредио јој да иде. Испратио је кроз ноћ до кашије и видео како трчи низбрдо према кући њеног оца, кога једва да је познавао.

Закључао је врата и вратио се у свој кревет, покушавајући да разуме шта се догодило. Да ли га је сан упозорио? Шта би било да се разбојник муж појавио? Да ли би заиста пуцао у човека кога не познаје?... Шта би

било да непознату жену док га је у бунилу грлила није одбио, да ју је облежао? Јер њу би само мушка бруталност отрезнила?... Долазило му је да се смеје, али у неким тренуцима би се и дубље замислио... Ко му је послао сан? Покојна мајка? Ослушкивао је дубоку ноћну тишину и покушавао да разуме чудан сан и вечност своје покојне мајке, изгубљену у пепелу времена.

Ко му је послао нечисте духове? Властодржац таме са свима тамним силама? То што се управо догодило, сан и сурова збиља, нису ли му то све послале нечисте силе наводећи га да куша Бога?

Ње и не Ње би прекинуо везу са Богом, јер би то значило да прекида везу са животом и постаје као облак дима, у коме нема ни светлости ни влаге. Тај брачни пар који му је одузео неколико часова, то су сабласти. Ти млади људи мисле да су живи, а у ствари су мртав облик дима, што се креће случајним ветром, они беже од Бога, и зато су испуњени мраком, насилништвом, злом. Насиље је оруђе немоћних, и крв је пут немоћи, од Каина до Ирода... Са ужасом је помишљао на силовану девојчицу и на њену крв... Тој девојчици је живот упропаштен.. *И би му јасно да су деца и светитељи граница између царства бића и небића. Да се стараоци називају родитељима и бацају децу Божју са високе стене у понор.* Проклети стараоци уображавају, да су они родитељи, па управљају децом Божјом као својом имовином. Ње управљају, на жалост, него криве и ломе! *Туђа су деца, проклетници, коју сте присвојили, и одговараћете за крађу и разбојништво. Јер није ваш живот и онај што је у вама, нити онај, коме сте послужили као канал. Туђе је све, осим зла у вама...*

Заспао је понављајући речи молитве : *Мајко*

небесна, прими ме у славу Твоју! Јер слава светска где омркне не осване. И круна, коју људи дају, увек је трнов венац за разумне и лудачка капа за безумне. Док је злато под земљом свак га воли и тражи. Кад се попне на главу једнога човека, мрак зависти и мржње ослепи му сјај.

Учини ме скривеним златом у најскривенијој ризници Твојој: да нико не зна за мене осим Тебе. Јер докле ме Ти знаш ја сам знан; докле ме само људи знају, моје је име - сумња.

Сакри ме од злих очију света, јер зеленим од њих. Чувај ме као тајну, коју завист не може наслутити...

*

...ШТА ЈЕ СТВАРНОСТ? Рушевина једне бајке? Суочавање са Истином почиње у срцу. Срце је најпозданије људско око. Око срца памти истину. Страх без куцања улази у срце, како би гајио најплодотворнију културу у човеку. Суочавање са огромним, и коначним, почиње у срцу. А и где би другде? Ко у то не верује, нека чита бајке.

Људску памет храни полужива књижевност. Не мит, фантазмагорична историја, легенда и прича. Човека мајка не носи у утроби девет месеци колико траје трудноћа жене, већ око две милијарде године, и рађа Чудо, биће по лику и подобију Творца. Упознавање Раја почиње читањем Светог Писма, иако туђе тајне не могу одушевити доброг човека. Пред добром и злом ваља стајати усправно. Довољно? Или, пак, недовољно? Што ваља учити и научити - измиче; што би било добро заборавити, прси се у сили и слави. Случај Комедијант бира ко ће да приповеда о истини сакривеној у срцу. Одређује му како да урасте у

њу, попут нокта у месо. У женама понори штрче нађођени као качкет на глави. У очима им се могу видети намере јасније од птичијег измета на месечини. Загледај се у њих. Да би живот био могућ, треба га живети унапред, иако се може разумети само уназад. Живи људи понекад сањају смрт, а Бог је створио свет - не да би се живи људи сахрањивали. Радник сања богатство, нероткиња дете, слепац час када ће прогледати. Црквени прелати уgone народе у веру у једног бога. Вечни живот би сви да приуште себи и својима; хорови јуродивих певају молитве на путу ка вечном блаженству. Усред Европе, Америке и Азије, цар, краљ и слепац чине исто. Умиру неповратно. Политичар и свештеник су нож стварности са двосеклим резом. Програми и мантије им служе као камуфлажно перје. Обљубљују стварност, као девице. Следбеници су слабићи. Слабиће красе - сузе, јаког песнија. Достојно сирове поезије! Чорба тражи со, ђеврек сусам, из незрелог грожђа џеди се сирће. Светом влада рачун. Једнима мањка, другима претиче, трећи умирују теразије. Перушку за прашину и паучину има свака кућа. Хеј, ви, ви, којима је битно како ћете доспети на небо - врата вечности су отворена! Не чекајте да вас политичари и свештеници усекну - они личе на јучерашњи дан.

Следбеници вере чинодејствују добра дела кад наслуте силниково уништење. Они у одсутном часу имитирају инстинкт узбуђене жене која осети, непогрешиво, кад у мужјака отежа звоно међу ногама! Господњи наук по коме рука руку мије непоуздан је. Иако Бог има вунене ноге, а гвоздену силу, природа показује белеге без муке. Јунак ове приче, није се дао усекнути.

Побегао је од руље уплашенији од гуштера зелењака. Да трпи диктатуру просечних духова,

устоличену као да је Свети дух правио, није могао! Било је то једног дана, не тако давно, када је видео и познао семенке у животињском измету, што је друго име за самоћу. Усамљеништво паука међу зидовима собе поучна је лекција за човека. Паук човека упућује из лавиринта на спиралне путеве изгнанства. Његова све чешћа путовања из града на планину, тојест на Церетер, његов ход по ваздуху и магли, добио је смисао. Изгнанство је почело да прија, као цветање шума белих багремова спролећа.

Његов пад у грех почео је оног тренутка када је одбио да буде понижен. Посве природно. О љубави није лако судити. А тек о огромности мржње. О њеној уништитељској делотворности. Притешњено ребрима месо сраста у љубави. Девојку, невиност и чистоту је Бог створио да би кроз њу, а не кроз читање књиге, човек могао погледати кроз прозор - право у Рај...

Добра дела никад не пропадају. Доказ? Зар за то треба доказ?

Пример јунака приче, која следи, наговештава да је увек био личан. Преличан. Може ли човек бити другачији?

ЖИР ПОСВЕЋЕНОГ ДРВЕТА

Свиње су се уплеле у његову судбину још од основне школе. Чувао их је и врло често губио и због тога трпео сурове последице. А најстрашније беше у седмом разреду, када је изгубио једно назиме; затворио је крдо свиња у обор на салашу крај реке и побегао у шуму. Јер кући није смео да се врати. Била је летња ноћ; укућани су се узнемирили кад су схватили да је нестао без трага;

пошли су да га траже; видео их је скривен у крошњи једног храста, где се сакрио и мислио да преспава ноћ. Видео је своју мајку како трчи обалом реке, према Белилу, па узводно до Лакомије, и чуо како га дозива. Није му падало на памет да се одазове; бојао се оца и батина. Мајка је крдо свиња, по месечини, пољским путем, отерала са салаша у село...

Око поноћи, припуњао се селу, њиховој другој авлији; попео се на таван пун сена и сакрио.

Да не дужимо : свиње су направиле пометњу, изазвале несанију; мислили су да се утопио у неком виру. Није могао да заспи; чуо је да његови с фењерима полазе на реку да га траже по вировима. Али, брзо су се вратили. Неко га је, значи, видео када се припуњао селу и рекао им?

Елем, следећег јутра су назиме нашли - у једном баштенском бунару недалеко од њиховог салаша. Ту епизоду су брзо заборавили у кући. Свиња је било у њиховим оборима више него оваца и коза. Број ових последњих се брзо смањивао у годинама после Дедине смрти. Растао је број свиња, јер оне су биле саставни део дуге породичне традиције Прадеда је био Прегледач бобичавих свиња. Прабаба је бугарску окупацију у Првом светском рату преживела захваљујући плодним крмачама. У уџбеницима историје, на старим српским грбовима, открио је слику свиње То јест вепра. Комуњаре су држале до историје, али само до историје своје револуције, својих офанзива. Заташкавали су стару историју свиња. Међутим, један момак, средњешколац, газдашки син, који је видео да чита књиге и док чува свиње, почео је да му доноси савремене књижевне часописе и друге старе књиге, оне старије, које је вероватно нашао по подрумима градских кућа, ко зна где Губио је свиње, читајући те старе књиге и

бројеве послератне "Књижевности". Није читао све Једну Андрићеву причу, о деци, о дечјој љубави, прочитао је. То је било много лепше од Андрићевих проза укоричених у књигама, у књигама обавезне школске лектире, коју није радо читао. Јер сви писци обавезне школске лектире, већма су се покоравали људима, него Богу. То је био њихов однос према властима. И Андрићев и Раичковићев. И Крлежин, и... да не набрајамо... И Црњансков... Није било светаца у другој половини 20. века међу српским књижевницима. Ко год је успео, није то било зато што је проповедао Еванђеље, зато што је њиме живео и ради њега живео... већ зато што је имао свињску њушку, душу сваштоједа, њушку алавију и од оног крда црних свиња које је десетак година чувао атаром једног села на североистоку Србије. И нико од њих није бесмртник нити вечан; није видео ни у једном њихову непрелазну свевредност. Сећао се, истина нерадо, свиња. Свиње имају мало дужу прошлост, родослов који сеже у дубину векова. Ко не верује, нека потражи у староставним књигама - слике грбова Трибала, или Срба. Није Први српски устанак дигнут зато што је раји додијао зулум, већ зато што су се српски свињарски трговци побунили, јер су им Турци забранили извоз свиња преко Дунава.

Дакле, чувајући свиње, он је био упућен на једну историју која беше важнија од оне историје коју су проучавали на затвореним партијским састанцима. Његов отац није био богомолац, али више се покуравао Богу него људима - то је његово начело над начелима, светиња над светињама, мерило над мерилима. Зато га у селу и срезу нису симпатисали, прво месни чланови партије, а затим и блиски сродници, а понајвише они о којима је говорио с дубоким презрењем, који су напредовали из године у

годину, покоравајући се људима, поготову онима који су били на лествици више. У таквој је атмосфери растао и порастао. Његов отац је сматрао да је корисније да се бави свињама, него да беспослици на фудбалском игралишту, или на позоришним даскама Дома културе. У школи су им често говорили о светлој слободи, и палим за њу, о народним херојима, о историји која почиње протеривањем окупатора и забрани повратка Краља у земљу. Оно што је током свих осам разреда основне школе пре подне улазило на једно уво, излазило је поподне на друго - кад би загротала нека крмача. Њихове свиње су биле алаве, оштрозубе. Насртале су на мршине, као пси, на бачене кости, и на тек ојагњено јагње. Било је неких које су, као лисице, хватале пилиће по трави около салаша. Није било лако чувати такве свиње. Спас од свиња беху вапари, током лета, *Краљевдан у Раброву*, када их је његов отац продавао трговцима из вароши, или богатим сељацима из Стига и Браничева...

Свиње су чували, углавном, на салашу крај реке, где је било на десетине великих дудова; свиње воле - дудињке и шљиве. Шљиве - то се чувало за ракију. Његов отац је пекао и по седамдесет казана, а онда све то ноћу сакривао у бурад, коју је склањао у остављене шуљине у камарама са циглом... Долазили су да пописују ракију, претраживали оба дворишта, сламу, сењак, таване; и никад нису успевали да пронађу сакривену бурад. Ту тајну је отац љубоморно чувао. Кад су се косиле ливаде с ону страну реке, косило је по тридесет косаца. Од свитања до поподнева. Мајка би у великој котарици донела вруће погаче, крметину, аљму и сира, врућу проју, и обавезно - балон - два шљивовије, извађене из оних сакривених буради. Најбољу препеченицу (од шљиве ранке) у околини имала је њихова

кућа.... С оне стране реке беше и велико воће - 70 ари читловака и ранки. Строго је било забрањено да се тамо свиње пуштају кад сазревају шљиве. Али, ко свиње да обузда - кад осете мирис зрелих ранки, крушака илињача?... Препливавале су реку ко од шале, али брзо су се и одавале; чуло се како врускају коштице; и он је журио да их истера из воћњака док неко од укућана не види...Знало се - свињама цибра! Али, свиње су, ко за инат, волеле баш оно што им се брани : бундеве, клипове кукуруза, кромшир, троготку детелину.. И пошто је често, радије пецао на обали рибу него држао на оку крдо, оне би лукаво измакле његовом погледу и нестале у непрегледним пољима кукуруза. Колико су пут починиле прави ршум, као да су дивље, по њивама суседа!

Дивље свиње су, крајем лета, у брдима, на Паљевинама, где беше њихово имање од старине и где и данас имају забран, ноћу терали лупањем у канте и паљењем ватри...Али, дивље свиње су узимале свој данак... Нису им биле довољне пуне шуме жира, слатки су им били клипови кукуруза. Тада је још увек постојала тамо бачија Черкеза; био је жив и Пера ла Бандера; било је још неколико салаша. Они су палили ватре, лупали у канте; причали приче о дивљим свињама. Њихове свиње су се разликовале од сеоских; биле су укрштене са дивљим. Као брезовачке, рановачке. Кад су њихове моравке тражиле да се "газе", терали су их да их заскачу запенушани домаћи вепрови; то се плаћало природно - пуном торбом кукуруза. (Кукуруза је било у изобиљу, више него у брдима изнад села.) Кад би Пера и Черкези приметили да њихове крмаче траже да се газе, нису о томе водили рачуна. Истерали би их у оближњу букову шуму и пустили. Крмача би, ришкајући урвинама покрај шумских потока,

нашла у непрегледној бучини дивљег нераста. Да им се крмача парила са дивљим вепром, видели би касније кад се опраси. Кад опраси жуте и полудивље прасиће.. Они су пастрму гојили бундевама и кукурузом, брђани - жиром, буковим или џеровим. Мечина и сланина таквих пастрма је укуснија... Осетио је то, не једном, зими, кад су са трговцима воловима из Неготинске крајине обилазили завејане салаше. Отац га је водио са њима, а гостољубиви брђани би их угостили врућом качамаком, овчијим сиром и мечином полудивљих својих пастрма...

За те људе по брдима, Бог и стока су били увек на првом месту, а човек, а људи увек на другом месту. Људима су се покоравали све док нису против Бога и Божијих закона...

Краве и свиње и кокошке су његовој мајци биле - чинило се - важније од деце, мужа и светаца, и док је било тако, у магазима је било довољно сира, саламуре, на стотине јаја. Брђанима су на првом месту били волови, па овце и свиње..Брђани су се покоровали људима и властима, плаћали су порез (нису их пописивали, јер су чували шумце - партизане - током рата). Били су у срдачним односима са живим првоборцима... Нису их гањали, као браћа Црногорци, да им потпишу и добију пензије. Не у ствари, ретко су их виђали, једном у пет година, или у десет.

Прво су из села отишли младићи у оближње вароши и добили службије, па тек онда понеки брђанин. Брђани су седамдесетих кренули трбухом за крухом у европске земље. Оставивши остареле родитеље и децу и стоку у брдима. Откидали су се очеви и мајке као листови са грана; опустеле су бачије, па салаши. Смањило се број свиња. Повећао се, истовремено, број дивљих свиња.

Почео се повећавати и број коза...

Неки домаћини пресудише сами себи; дигли су руку на себе њих неколицина, оставивши опроштајна писма... Број таквих смртних случајева попео се на двадесетак. Шта је било са тим људима у непрегледним шумским пространствима, у царству жира? Јесу ли се разочарали у породицу, у власт, у све? Богоборачка власт овог света није одржавала божански поредак у земљи, нико од њих није био као слуга Божји! Видели су они то - на теве екранима, чули преко радио таласа, и преко Радио Милеве. Одавно су они истушили против Бога и Божјих закона, али су веншто игру играли, далеко од очију својих некадашњих најискренијих јатака.. Понеко од брђана им се самоубиством одупрео и супроставио, мада су људи те смртне случајеве тумачили на свој начин. Истина о српским побожним душама у титоизму није испричана. Шумска црква се не може издати...

Комуњаре су уништавале козе; свиње - не Јер са свињама се нису смели поигравати. Осим тога, они су волели крметину. Јер нико од њих није био бесмртник; њихова животна филозофија се сводила на : у се, на се, и пода се! Дobar део сеоске сиротиње и сељака средњака, па и сељаке полутане, они су временом пребацили у градове. Дали су им запослења, службице, које су боље плаћене од тешког сељачког рада, од - рецимо - чувања свиња, штројења вепрова. (Вепрове је по селу штројио искусном руком, старији проседи Станко Јанка Периног. Бели бубрези - на жару - су посласица.) Неуштројени вепрови, увек запенушани, зубати, насртљиви, радо су насртали на друге вепрове и људе.. Били су опасни и непредвидљиви, као и крвавооки волови - бодачи. Мегдан вепрова, као и борба петлова, водио се до крви...

Сањао је, кад се разболи, мегдан ведрога; а врло често и црну свињску главу у лагуму речном. Не зна зашто. Ронио је у дубоке вирове, спуштао се на дно и завлачио у лагуме, где се крију најкрупније мрене и скобаљи, и врло често у мрачној дубини, борећи се са рибама, заустављенога даха, имао је утисак да ће се угушити и да ће се лагум срушити на њега и затрпати га. Израњао је, престрављен, на површину вира, покушавајући да узме даха и борећи се са рибом да му не исклизне из руке..Историја његове расе, кад би био сулуд да је започне, не би била само повест о њиховом дворишту, о њиховом салашу, о речним вировима, острвима и брестовима на које предвече слећу роде или вране да ту преноће, био би то пре сув цртеж угљеном - свињске главе, црних јова на обали реке, и неког пурпура низ реку, који још не виде ни на једном сликарском платну. Ти одблесци залазећег сунца су напросто неухватљиви.

Кад мисли на водене пацове, чији је пут често водио испод обале близу њиховог салаша, он прво не види воденог пацова, већ троугласт водени траг који оставља за собом.

Имао је способност да змију осети, иако је притајена и он не гледа у том правцу. Водене змије су безбедне, али одвратне, кад их омашком, у муљу лагума, ухвати уместо мрене или веће кркуше. Неки *децаци су држали ухваћене змије или жабе, а онда би их обесили за реп о грану вишње или трешње. Порасли су крај оца и деде - сеоских кољача стоке. Имали су гргураве плаве косе и очи анђела, али би змију или ухваћену веверицу одрали за трен. Већ у седмом разреду су, по салашима, лети, опробали пут и дрхтање усамљених снаша.* Оних, чији мужеви беху у војсци, или на привременом раду ван

села и земље Нису пропуштали прилике; стицали су искуства, о којима су причали нерадо, поверљивим особама...

Неки су се оженили оне јесени кад су завршили осми разред; или наредне јесени...

Чување свиња је досадан посао; чување волова, још досаднији. Чување оваца по шумама око салаша, у друштву, много је занимљивије. Поготову кад у стаду има неколико оваца које лудују за млечним печуркама. Такве се одвоје од стада и у стању су да пређу неколико километара кроз најзабитије шуме; па се понекад и загубе. Тражење изгубљених оваца, удвоје, шумама које трепере од јаре, не завршава се као у књигама, које је читао.

Да није било свиња, никада не би прочитао онај часопис у којем је објављена једна дивна Андрићева прича. И сам је нешто слично доживео врло рано, врло рано. На њиховом салашу је било лепо речно острво обрасло непрегледном ракитом; не веће од десетак ари. Са јужне његове стране текла је речна отока, плитка и бистра у његовом сећању као суза; видео је по дну отисак речних шкољки и знао је боју сваког камена... Са друге стране острва био је део спруда са финим златастим песком на коме су се сунчали после купања у виру. Обично би се затрчали, претрчали спруд и залетели у вир. Мада је узбудљивије било препливати на другу страну, или пажљиво прећи преко једне тополе која је премостила реку, попети се над врбу над виром и одозго скочити, бацити се као бомба. Скакали су, такмичили се ко ће скочити са веће висине. Ту је, дакле, била плажа; долазили су не само основци, него и учитељице, средњешколци, понеки студент. Понекад је било више света него на вашару - руководиоци месне задруге организовали гозбе за своје

пословне пријатеље из окупне вароши и Београда... Свиње и краве на њиховом салапу, пуштене по ограђеној ливади, нису ником сметале. Са свињама се он био извештио у таквим ситуацијама : попео би се на оба црна дуда и на један бели, затресао грање, да је плусак дудињки прекрио траву. Сите, свиње би после двадесетак минута сишле у плићак уз обалу нешто ниже од плаже, напиле се воде по површини, искапскале и одгегале унутар салапа да спавају. Са врхова дудова видео је плажу као на длану. Као и један спруд, према Белилу, много већи, прекривен хиљадама задружних пловака. Као да је облак пао на спруд. Мада су облаци више волели да плове вировима реке, као и гране црних јова. Био је у великој предности, у односу на сву осталу сеоску децу, због положаја њиховог имања и салапа, у чијој се близини налазила плажа. Многи су већ око два поподне, кад је најлепше, морали да иду са плаже, јер су их чекале неизбежне чобанске и свињарске обавезе; на плажи су остајали они без обавеза, деца, дечаџи и девојке, који су дошли да проведу лето код рођака на селу... Међу њима су биле и девојке које су му се допадале, које су живе у градовима, далеко од свиња и кокошака.... Ех, онда му се чинило да би све на свету дао да се мења за њихов положај; сад осећа да је то било - будалаштина. Деца која су порасла уз стоку, уз волове и свиње и по неку књигу, виталнија су; жилавија. Стичу много сложенија искуства од деце одрасле у граду.

Свако годишње доба имало је свој посебан укус, који се може упоредити са мирисом јоргована, мирисом распуслих диња, грабовача и медне росе, учамелих оскоруша. На селу се живи у сталном додиру са природом, која није нимало нежна. Увек је имао (не)пријатеља. Један је био хармоникаш, други сеоски песник, трећи мајстор,

четврти бараба. И да не набрајамо. Са једним својим пријатељом, годину дана старијим, почетком септембра, кад су поново пошли у школу, једне суботе, потерали су крда свиња на брдски салаш - пет шест километара изнад села. Причао му је о њиховом далеком имању на Паљевинама ... Описивао му забран, пун жира. И они су, окрепивши се на салашу пријатеља, потерали свиње узбрдо, даље Крмаче које су се опрасиле, опирале су се, али они су их тојагама потерали. Стигли су око два поподне на Паљевине; свиње су једва ходале. Кад су осетиле жир, утрчале су у забран и почеле да врускају. Затим су сишле у поток, напиле се воде, изашле на један пропланак и полегале.. Прве су се дигле крмаче и потрчале назад. Јуриле су; и остале су свиње кренуле за њима. Крдо је упамтило шумски пут, а и да није, пут према селу пронашле би крмаче, које је гонио инстинкт, а не пуно корито. Родитељима нису смели да кажу да су крдо гонили у брда петнаестак километара изнад села....

Много година касније (јесен 1995), када се обрео у дивљем забрану на Паљевинама, пробијао се кроз златну и бакарну сазрелу папрат; одједном је искочио огромни дивљи вепар, који је вукао једну ногу. Отрчао је низ стрмину према потоку и нестао... Десетак минута касније, у оближњем шумском засеоку, у кући старог породичног пријатеља ловца, чуо је поново о том вепру : његова дружина га је ранила. Понудио му је да током зиме дође у ове крајеве, да улове тог вепра, већег од телета. Зашто? Да скувамо сапун, да имаш за неколико година. И понудио је - какво месо да спремимо? Од дивљег прасета? Срнетину? Зар смете да их ловите? А ко да нам забрани? Шумар овуда прође једном у три године. Што види, не види. Јер овде влада Шумски закон..

Дивље свиње су се намножиле као пре.. пре него што се родио... У неким деловима бучине леже лесе жира. Дивље свиње имају довољно хране.. А зашто они више свиње не жире? Па, ужире пастрму, коју спреме себи за зиму, јер је њено месо укусније..

Домаћин је Србовлах, страстан ловац, народни уметник. Има свој оркестар. - Али ја немам оружје; како да ловим оног дивљег вепра? рекао је

-Овде ни једна кућа није без арсенала оружаног; за тебе ћемо наћи и минобацач, ако треба. - А полиција? А дозвола?...

Није му падало на памет да иде у лов на дивље вепрове са својим старим пријатељима, земљацима. То је занимање за неке друге људе *Давно је одвојен од свиња, и од њихове стварне историје.* Понекад сретне истањене потомке свињарских трговаца. Неки се од њих баве и књижевним пословима. Неки су уредници књижевних часописа које не чита. Не верује им. Кад би издавали листове и часописе о свом руву и круву, то би била друга прича, али они јој нису дорасли. Бирократија, која живи на туђ рачун, то су они. Ко зна када су погубили своје корене и своје везе за свињама....?

Зашто краду Богу дане? Зашто збуњују себе, друге и судбину? Што не покушају да ископају дукате предака, неки већи ћуп, па да постану предузимљивији, да зађу по полупустелим селима, у најзабитијим брдима Србије? Нека обнове традицију узгоја свиња, традицију жира; јер то можда може донети већи капитал, знатан, са којим се могу лепе ствари покренути, остварити. Кад већ нису стигли њихови грамзиви, али и радини преци, да улажу у истинску српску културу, нека они, сада, учине нешто што би помогло искупљењу двоструког греха. Јер

глупо је, нигде не води, да седе скрштених руку, да сплеткаре и баве се интригама светским, да краду Богу дане по комитетима, или централама партијским, и узгред пишу александријске стихове. Заиста је тужно оно што се дешава : комуњаре су сменили неокомунисти национално радикалног кова, а ове ће најурити неокомунисти коминтерновског педигреа, интернационални типови. А жир ће трулети и иструлети. Народ ће све даље бити од свиња и своје стварне историје и реалне економије. Као култура ће се потурати - (ш)карт. Шљака. Више цени дивље свиње (кад већ тако мало има питомих), од...

СНОВИ

...Шта значе снови? Сањао је тих дана, један сан. Путовао је возом (као и обично : Београд - Зајечар)...Воз се зауставио наједанпут, испред једног гвозденог моста на реци, на месту где у збиљи нема - никакве пруге - Мора кроз тунел!... - чуо је глас. И воз је кренуо на север, ваздушним колосеком, паралелним са током реке и једне јаруге, која је некада давно била вада и покретала воденицу у једном од суседних села. Воз је полако клизио, као ваздушна лађа, изнад воћњака и ливада... Путовао је са једном женом. Гледали су кроз прозор купеа - смарагдну воду ваде.. Воз се зауставио на самој обали реке, крај неких старих трешања. На имању његових предака. На оној истој ливади, на чијем је северном крају башта, баш она иста, на којој је сањао мајку неколико недеља пре тога. Сишао је из воза са женом са којом је путовао. На крају ливаде, његов отац и мајка су окопавали башту. Довикивао их је. Да ли су га чули? Хтео је да им остави храну...

Иако се трудио, није разумео ни овај сан. Башта је у првом била обрасла коровом, травуљином, на два корака од њега и његове покојне мајке. Башта је у другом сну била далеко, узорана... Није знао ко му је сапутница. Вероватно је покојну мајку сањао зато што се приближавала годишњица њене смрти... Преране... Да је на време, пре две године продао стан и купио кућу, могао је довести са Церетера у Београд, и оја и мајку; вероватно би она поживела још коју годину? Али, продаја стана се отегла, отегла...

Записивање снова, често је фалсификаторско, тј. пропуштено кроз призму буђења и разума. Кад би се сан, баш онако како је сањан, могао истиснути из душе, као паста из тубе!

Размишљање о споменутим сновима га је одвлачило на рубове, тј. у успомене, у време када су, вођени породичним сновима, копали део међе споменутог имања, не би ли ископали благо. Његова мајка је сањала место на коме је неко некада закопао благо. Нису јој веровали годинама. Копали су на другим местима, то јест, на оним местима на којима су његов отац и брат сањали да је закопано благо. И ископали су камење. Када се чинило да су поверовали у мајчине снове, и откопали пањ једне старе оскоруше, у годинама оскудије, нису копали довољно дубоко. Одустали су, не знајући, на корак од блага. Копали су, елем - плитко. Комшије су, наредног дана, пролазећи туда, куда је водио потески пут до њиховог браника, из радозналости, видевши да је неко већ копао, копали само неколико ашова и откопали велики ћуп пун великих дуката царице Марије Терезије..

Увек је било оних који су трагали за закопаним

благом у крајевима у којима је рођен и порастао. Тражили су благо око - КУЛЕ МОТРИЉЕ, УЗЕНГИЈЕ, ВЕЛИКЕ ТВРЂАВЕ, по старим гробљима, крај зидина обраслих зеленом маховином. Сељаџи су налазили римску керамику, цигле, свашта; чак и саркофаге и разбијали их мислећи да ће наћи злата у камену. Колала је легенда о некаквом бунару, у околини Дубоке пећине, у који су бачени манастирска звона и злато, те се (како су веровали) пред празничне дане чује звук звона из утробе земље.

Најупорнији су копали и копали, вођени сликама из снова и легендама предака, а само су ређи проналазили римски сребрни новаџ сложен у облику лопте од воска...

После бомбардовања НАТО алијансе, опет је локално становништво обузела златна грозница. У близини Дубоке пећине копачи су ископали бакарне и сребрне париџе и *један новчић са крмачом и девет прасића*. Копајући мало даље од тога места, вођени мутним сновима најупорнијих о некаквом баснословном благу у горуновом сандуку, откопали су , заиста, почетком јесени 2000. године горунов сандук пун некаквих исписаних бележница и свесака... Све су то потрпали у шест - седам џакова. Уместо сребра и злата, кандила и дијаманата, хајдучког блага, нашли су некакву замршену администрацију; могли су понешто да прочитају, али нису имали воље да све то ишчитају, јер би им за то било потребно барем педесет година! После неког времена, уверени да се ради о безвредним записима неког непознатог сметењака, продали су једном професору књижевности све то у бесцење, то јест за 101 флашу пива, уверени да су "профи" дебело подвалили.

Овај господин који је већ ушао у шездесете (и који је као већина провинцијских професора књижевности имао

и литерарних амбиција), покушавао је, заједно са својом старијом ћерком (студентом књижевности) да проникне у тајну 5 - 6 метара свесака, исписаних не баш најчитљивијим рукописом. Све то што је успео да прочита, професора је подсећало на масу неповезаних фрагмената отетих од заборава, на сочињенија тзв. српских "постмодерниста" (према којима је гајио најдубље презрење!). Упочетку је мислио да се докопао баснословног блага - **АРХИПЕЛАГА РУКОПИСА**, али никако није могао да проникне : ко је тај који је све то написао и зашто?

Успео је да се пробије до једне бележнице у којој је под насловом АУТОРСКО ПРАВО или РАЗГОВОР О САВЕСТИ био један одломак из дневника Л. Н. Толстоја:

"Моје завештање би приближно било следеће. Пошто нисам написао друго, оно је потпуно овакво.

1) Сахраните ме тамо где умрем, на најјефтинијем гробљу, ако то буде у граду, и у најјефтинијем сандуку - као што сахрањују пукe сиромаше. Цвеће, венце не полагајте, говоре не држати. Ако је могуће без свештеника и појања. Али ако је то непријатно онима који ме буду сахрањивали, нека ме сахране као што је уобичајено са појањем, али што је могуће јефтиније и простије.

2) У новинама о смрти не објављивати и некрологе не писати.

3) Све моје списе дати да прегледају и среде моја жена, Чертков, В. Г., Страхов и кћери Тања и Маша (што је прецртано, то сам ја прецртао. Кћери не треба тиме да се баве), онима од ових лица која буду жива. Своје синове искључујем из овог налога, не зато што их нисам волео (ја сам их, хвала богу, у последње време

све више волео), и знам да ме они воле, али они не знају у потпуности моје мисли, нису пратили њихов ток и могу да имају своје сопствене погледе на ствари, због којих могу да сачувају оно што не треба сачувати, и да одстране оно што треба сачувати. Моји дневници из ранијег момачког живота, пошто се одабере из њих оно што је вредно, молим да се униште, исто тако и у дневницима из мог брачног живота молим да се уништи све оно што би могло неком да буде непријатно ако би се објавило... Дневници из мог момачког живота молим да се униште не зато што бих желео да прикријем од људи свој неодличан живот : мој живот био је, са световног становишта, обичан ништаван живот младића који немају својих принципа, него зато што ти дневници у којима сам записивао само оно што ме је гризло због сазнања да сам починио грех, стварају лажни једнострану утисак и представљају...

А уосталом, нека моји дневници остану онакви какви су. Из њих се види бар да ме, упркос све промашености и ништавности моје младости, бог није напустио и мада сам га тек у позним годинама почео бар мало да схватам и волим.

Из осталих мојих списа молим оне који их буду сређивали да не објаве све, већ само оно што људима може користити.

Све то пишем не зато да бих придао велики или било какав значај мојим списима, већ унапред знам да ће у прво време после моје смрти објављивати моја дела и расправљати о њима и придавати им значај. Ако је то већ тако испало, онда нек оно што сам ја написао не наноси штету људима..."

Итд.

Да ли је *Аноним*, тако називамо непознатог писца, у дневницима и опоруци Толстоја, нашао упориште за своје завештање, евентуалним налазачима његових рукописа, пре него што их је закопао у дивљим пределима планинским? Или су то учинили неки други непознати починиоци?

Добио је неколико бележница Анонима, захваљујући, пре свега, ћерки споменутога провинцијског професора књижевности : скоро случајно. Њихов нови власник био је вољан да их уступи по душлој цени по којој их је добио : то јест за 203 флаше пива! И вероватно је и он мислио да је надмудрио уредника часописа у којем ће бити објављивани фрагменти из бележница које чине неколико дужних метара...

(Н. Б. - Рукопис откривен сасвим случајно у близини ДУБОКЕ ПЕЋИНЕ. - Ова пећина се налази на десној обали Млаве, изнад пута Петровац - Жагубица. Није, како очевидци сведоче, баш дубока. На улазу у пећину -према опису једног страственог заљубљеника у природне лепоте и историјске споменике - Млаве и Хомоља; аматера археолога- налази се остатак каменог преградног зида. И врхови гвоздених стрелица и средњевековна керамика налази се. Од пећине се могу пратити трагови зида до обала Млаве. У пећини је локално становништво налазило камене секире. Један ловац на благо је на своду пећине динамитом развалио место у коме је нашао сребрну зделу и новчиће. Продао их је Народном музеју у Београду, дајући лажне податке о месту налажења. Тврдио је да је нађене предмете извадио из гроба уклесаног у стени.

Пећина је била насељена у праисторији, и склониште збегова у турско доба. Према једној легенди коју народ радо приповеда, и нека мајка се склонила у пећину са малим дететом

које је непрестано плакало, и кад су се Турци приближили пећини. Мајка је шаком покрила уста детету. Кад су Турци не откривши збег у пећини отишли, народ је изашао из ње. Кад је видела да је угушила дете, мајка се скаменила. Стену окамењена мајка са дететом, Власи називају "МУЈЕРОСА". Ту стену су разнели динамитом робијани после другог светског рата...)

КЊИГА О ПЕПЕЛУ

ГРЕХ

*Било ми је јасно да сам као тек од јуче на свету.
Да ништа не знам. Да ништа нисам научио. Пројурио
сам кроз добар део живота, а да нисам остварио
главне задатке људске. Ето, то је мој грех!*

*Најгора несрећа и најстрашнија казна мог
живота јест у том што сам осуђен да живим сам
(Андрић).*

На истој ватри се пекао. Месио је глину свога живота, али јој није давао облик, није стварао ни грнчарију; није пекао глину. Глина је њега пекла. Кад будем изашао из војске, мислио је и веровао (сетио се!): почећу нешто. Ваљало је нешто почети, у име Божје почети!

Недостижан сан, огроман, постао је његов водич. Кренуо је, споро, као вечерњи воз, осећајући колика је срамота бити човек. Видео је - да је свет који је донео, и онај у коме је, и онај према коме иде, ругло. Као прво и најосновније, видео је да су огавно испарцелисали свет. Крвничка, зверско - лавља подела : све што је лепо, драгоцено, светло (то траје столећима) - узели су за себе,

лавовски део; а осталима су оставили све оно остало. Ругло, пре свега. Видео је многе летњиковце и виле - све је то приграбљено. Власт је, она коју хвале као најсавршенију, поставила фантастичне препреке. И оне су га заустављале свуда. Предодређеност - постоји.

СУДБИНА. Судбина га је издвојила, већ у гимназији. На студијама, као чичак о ногавице, прилепили су му се и студенти књижевности, и студенти ликовне академије. И студенти филозофије. Његови стари пријатељи из младости, одустали су од студија. Нису били идеални; патили су од гордости; имали проблема са карактером. Ипак, да су наставили студије, не би првих година осетио сву језивост усамљености. Скидао је чичак са ногавица, као студент, али неколико чичака није могао откинути. То је било десетак момака и девојака, чак ни толико. Његових тзв. пријатеља.

У војсци је почео мало боље да их схвата, да их сагледава у правој светлости...

КЊИГА О ПЕПЕЛУ

\$1. Како ми се чинило - супротно мишљењу философа - да је време богатство које на свету највише пружа, ништа нисам предузимао посебно. Почео сам да пишем из жеље да будем више вољен. Много времена сам провео у стању између апатије и кошмара. Све ређе ми се одушевљење враћало, све ређе би се исправило као каква опруга. Временом је време узело што му припада. Све, на крају крајева, стиже на Отпад. Осим, пепела. Пепео заузима мање простора, и расејава се по пољу. Храни биље, улази у нов преображај.

Шта је за штампу, а шта за пламен?

Дневници надживљују оне који су их водили, понекад. Штампана се и оно што није за штампу. За то се увек нађе извештан разлог.

Дневници се не смеју дотеривати. Ова реченица коју сам управо написао. И хиљаде хиљада других које ћу, вероватно, написати следећих година, треба да остану такве... *Кад човек почне да дотерује, нека застане. Нека добро поразамисли. Пламен је племенитији и часнији од дотеривања. Што није за штампу, за пламен је. Пламен преображава.* Пепео нико не износи на пијацу на коме продају старе ствари : пепео надживљује честољубље и превелике амбиције. Расејан, дословно и симболично, пепео даје подношљивији облик списатељској таштини.

Понекада се из тога пепела рађа феникс...

\$2. Химере Фатаморгане Тркалишта младића по пролећном пљуску преко спрудова. Ветрови. Облаци...

\$3. Плаже Постојале су три плаже; Влашка (испод Кисона). И две низ реку ни пола километара даље : Код Бранкових топола; Мишићска.

\$4. Лов скобаља мрежом (загажњом).

\$5. ЗАВЕТИНЕ у : Мустапићу, Љешници, Српцу, Сени, Турији, Мишљеновију..

\$6. Скок са највише врбе над Мишићским виром..

\$7. Белилски спрудови. Сељанке шире своја бела платна...

\$8. Просјански пут. На крају тога пута, **Запис**, багрем, брест, врбе; салаш иза врба.

\$9. ХОМОЉСКИ МОТИВИ или у трагању за изгубљеним временом. Неочекивана појава лепојке.. Јорговани и златокосе брђанке; пун фијакер лепоте..

\$10. У селима, остарели седе скрштених руку, чекају

да по њих дође тишина. Облаци, паперје лабудова. Прашина и паучина. И пепео понеког јуродивог песника, овде је развејаван по друмовима; помешао се са прашином.

\$11. Шта очеви остављају деци? Ко је овде ницао из пепела?

\$12. Пепео је у нама, око нас. Сумњам да бисмо пронашли имало жара, да разгрнемо сав пепео... (1974)

\$13. Часови бескрајне пустоши и страх пред новим.

\$14. Мушкарци о женама мисле да су мадоне или фурије, а оне су и једно и друго...

\$15. Свака љубав је ватра, која се гаси. Пепео љубави се никада не може сасвим расути. И из њега израсте бршљан, који обавије стабла и године младости. Или шимшир, дрво које се никада не осуши. Чепркајући по пепелу, једне зиме (јануар 1975. ?), налазим неугасли жар сећања која се ни после толико времена нису охладиле. То су жуте врбе на зимском сунцу, заправо њихови руменкасти врхови; браћа, млађа (рођени и од ујака, нераздвојни као четвртак и петак), који из баре, крај реке, која скоро да је пресушила, голим рукама хватају рибице из муља, које би ту већ сутра угинуле, и пребацују их у реку...Власи мало даље на спруду сеју песак...

\$16.Јабланови, јабланови, јабланови. Колари - Колари. Гастајбајтери обедују на свој начин у купеу. Јабланове? Не. Лебац бели домаћи, сланину, мечину, румене меснате паприке у уљу.. И сури пејсаж Србије и будућности... - Да сам јуче телефонирао, госпођо, стижем данас у два, ако имаш швалера, испрати га... - Али ниси, и шта ако је затекнеш са швалером? - Завезаћу га у чаршав и спустити у бунар да мало виси, да се олади, као вруће месо лети... Па после нек иде одакле је и дошао...Волим кад ми жена умеси праву погачу..

\$17. Топољаџи, густе топољаџи, као дуге трепавице, пуни гнезда... Могила, па Млава. Па равни Стиг. Широки и шитом, и црн од зимских бразда. Треба ли увек дете да личи на свога оца? Шта ако не личи ни на оца ни на мајку, ни на бабе ни на дедове? **SIRAKOVO - СИРАКОВО**. Ограде поцрнеле од киша, снегова, година... Тунел : као да смо у подморници, и силазимо све дубље у мрачне дубине, сударајући се са подводним гребеновима...

\$18. **ЗВИЖД - ZVIŽD**. Звижди, дува; како дува! Ветар отвара прозорске капке, вракњице; гађа песком прозорска окна, прашином, малтером; тушира ситном кишом брестове и олеандре, шимшир и баптенске стазе..

Лете облаци пепела, као јата јаребица. Додирују ивице брегова. Стапају се облаци пепела, падине брегова, долина и обале реке; дими у даљини, као пара ракије која кључа...

\$19. Повратак. Дому, завичају. Врата су тесна, као иглене уши. И ја улазим, увлачим се као конац, с главом пуном чворуга, са белим завојем искуства око главе...

\$20. Врбаџи у светложутој магли... Породична имања, јужно и северно, као бечузи...

\$21. По стајском ђубришту у једном од дворашта чецркају голубови лепезани...

\$22. Мајка моје мајке у црнини, моја баба, угледавши ме после толико месеци, прилази и грли ме, као кад сам био дечак. Мајка има грозницу око устију, па избегава да ме пољуби. Кад је чуо и отац да сам стигао, дојурио је из друге авлије, и био на свој начин срдачан, али не и присан; он то није умео. Стидео се да покаже своја осећања... После су дошли и мајстори... Унео сам узбуђење; галаме и тако га скривају. Нека галаме..

Одох ја до нашег попе, мог пријатеља. И чим сам се

појавио у опустелој порти, он је, угледавши ме, повикао срдечно : - Ма, видим ли ја то добро, а, не варају ли ме очи? И после загрљаја, ударисмо, не - у Бога, у - полетику!

§23. Постоје праве ствари у животу. Повратак је једна од њих. Свако право село има свој колорит. *Свако село чине фамилија и црква.* Милица Савина је бољи познавалац историје сваке породице, па и наше, од оца и мајке. Јер дуго живи и памти. *Дуго живи, и за њену душу се прилетио, као за њене вунене чарапе и сукњу, чичак година, деценије, два века.* Припали цигарету, укључи магнетофон док она прича, снимај. Јер неће баба Милица поживети још сто година; само је једна жена поживела 117 година, она што умре пред Први светски рат. Рођена је била око 1790. и неке, кад је село имало једва деветнаест кућа Срба и Влаха... Баба Милица Савина је упамтила приче и те покојнице..

§24. Кухиња; Миша, Каћа, моји рођаци, љубимци. Осаманестогодишњак, плав, лепотан, срдчан и неискварен; Каћа, четрнаестогодишње девојче, паметно и љупко, али помало стидљиво... Ту је и њихов отац, замишљен, неки унутрашњи црв га нагриза... *Породице су, уз све пукотине, наливене љубављу. Љубав држи тај свет; старовремски и нов, онај у настајању и онај што постепено неповратно ишчежава. Село има своје пропорције, помирило се са њима, има их на уму. Село није огрезло у сумњи, нашло је многе начине да се одбрани од спољних и унутрашњих зверова. Породица, домазук, родбинске везе - то подрезује нокте сумњама.* На достојанствен и древни начин се село односи према - невољама и несрећама. Схватам то испод ораха у порти... Долази Дана Прџина, којој је син недавно погинуо у каменолому, долази право са гробља, пречицом, тј.

путањицом која води крај цркве, и замоли попа да три пута звони за покој душе раба Божјег њеног сина; у жутом је кожуху; *трепавице су јој боје пепела; очи исплакране...* Долази Илија Ђуфика, звани Дрвени, да плати за неку молитву - коме?... Поп је ушао у седму деценију, али чио, пун вере, а не скепсе, која је, како каже, угао од седам степени, који је очајан што не може да се смести у себе.. И где, угао од седам степени види све ствари с роговима, с трњем... Тог доброг човека, бившег игумана, сам је Бог послао у ово и овакво село, каквих има много у Србији, оној другој, непознатој, жилавој... Није патетичан, не мисионари на стари начин.. Док пијемо љуту, која је одлежала неколико лета, подсећа ме да постанем ПРАВИ ЧОВЕК... - *Прави човек не тражи оно што припада само њему но свима. Док сумњало куца на слепа, намалана врата, и пада у очај што се ова не отварају, прави човек лако разликује слепа, намалана врата, која стоје ради украса, од правих врата, на која се улази и излази. Нити је пустиња у једном зрну песка, нити васиона у једном мозгу...*

\$25. Између модерне пољопривреде, за коју је потребна извесна акумулација (машине и одржавање машина), и Европе, служења, многи моји земљаци су изабрали ово друго, да буду (европске) слуге.. *Српско село су начели богоборци и барабе, а докрајчила га Европа...*

\$26. Полутан Пензионер железнице Воја Цанин, чим се рат свршио, запослио се као пружни радник, дочекао пензију. Задруга му је била велика, многољудна; није трпела; а новац од његове месечне плате био је од велике помоћи, у поратним годинама, приликом исплате пореза. Никад му нису долазили на капију порезници... У

закрпљеном изношеном сукненом гуњу, с шубаром на глави, у кондурама од аутогума, долази из друге авлије, арова и градине, и још са врата галами, како му је неко од суседа, тамо њему, пустио свиње у градину! Никад ништа није продавао, само је куповао и увећавао. Ћерки је дао скроман мираз... Да би сачувао наслеђени земљишни посед, дао је ћерки пар мајчиних терезијанских великих дуката...

\$27. Мајка ме успављује, и њена се прича завршава речима, које добро схватам : - *Дан и ноћ, то ми је све! Породица нам је - манастир...*

Оцу је 51, мајци 45; њихов брак је тајна; али приметио сам да у том односу постоји пукотина. Отац је прек, необуздан, понекад агресиван игнорант; мајка - супшта супротност; чуварица огњишта, хранитељица, штит и ризница, али и - туршија којом по ко зна који пут са љубављу и стрпљењем туршија неравнине очевог карактера...*Мајка је припадала врху своје расе, Бог је даровао бедемом снаге и љубави неизмерне; зато је и могла да роди чудо, родила га је, као и Мајка Божја, из своје девојачке горчине... Никада није раскидала савез, склопљен у дому својих родитеља, са Богом и вечношћу... Да су је школовали, била би уметник.* То сам не једном помислио, посматрајући њене везове, изаткане ћилимове, и друго. Но, Бог је њој одредио другачију судбину, мученице и ... калуђерице..

\$28. Друга Србија. Кобила. Широка и мршава, а по леђима јој врбе порасле..

\$29. ДОКТОР КРВ. Кухиња је светла и пуна ствари; пећ се угасила; мачка склупчана крај пећи преде. Неколико перши - пуне свежег црвенкастог свињског меса. Једна је пуна сасирене крви... Снег веје, веје; бела јата

налећу на прозорско окно. Путни ковчег је закопчан..
Може да се крене - било куда...

\$30. Један Микеланђелов стих (*...Схватам да беда може и да спаси...*) сажето изражава суштину мога положаја и постојања... упорност која се претвара у бол... Све је добро што прође, али има нешто што не пролази; нешто што траје месецима, годинама; што мути мој поглед и чини ме замишљеним, уморним, немоћним. *Да ли ће мене да спаси то, моја беда?* (Јануар 1976)

\$31. ПОРУЧНИК ШМИТ. Трећи део веома важан за разумевање **Доктора Живага**. Схватање историје у овом Пастернаковом роману.. Философија историје Пастернака веома подсећа на Блокову недовршену поему *Одмазда*. Револуција, љубав, земљотрес - три језгра философије историје Пастернака. Роман у стиховима *Спекторски*, као увод у роман **Доктор Живаго** - борба Пастернакова за историју личнога - све оно чему сам се приклањао јуче, данас и сутра.... (20. март 1975.)

\$32. Доктор Смрт...Субота. Долазили М.Г. и Сл. Обичан разговор : како напредује роман о? ... Расте ли? Дивно вече.. Мислим да су били разочарани мојим положајем и мало се одмакли, јер је температура мога очаја расла, расла... Разговор о могућим будућим заједничким путовањима...

\$33. Доктор Крв и Доктор Смрт. Катастрофа. Јануар - март 1975. Горчина од које не могу да заспим. Да мислим. Да се радујем. Чини ми се да не могу ништа - немоћан сам.... Ватра се угасила, не у мени. Да јесте, све би било другачије.. О љубави лупетају, нарочито шипарије ... Љубав траје кратко; завршава се док почиње.. То потврђује милион раскида... Једностраних...

\$34. Читалац, пријатељ. - *Стари мој, добро си све*

то замесио (реч је о роману), али сад све то треба и да се добро испече. ... Немој да се умориш, немој да клонеш... Немој да се шалиш... (11. 4. 1976.)

\$35. Савет искреног познаваоца треба послушати. По неки писац и послуша. Послушао је и овај, што је теглио као магарац, терет 17 верзија... Млад писац је добро, понекад и солидно описао себе као себе, али то није довољно. Треба досећи потпуност књижевног лика...

\$36. На колоквијуму из романтизма поново срео ону лепотицу, удату, црнку, чији дивни осмех вреди више од њеног мираза, а тек остало... Охрабривала ме је Рече да се никада поново не би удала док не заврши факултет... Пође, па се задржа. Пођох и ја, па стадох... Та лепотица је знала да поседује магнетску моћ нада мношћем...

\$37. Ваздух је засићен влагом, боје цимета. Кад га обасјају фарови аутомобила, добије боју напукле диње, ко жуманце у коме се већ завргао крвав плод... Кога обасјају фарови : ваздух, или ноћну таму? Пенео или угљен?

\$38. Маховина на висину и стење мирише, на облаке, борове и соколове..

\$39. *Стваралачки развој. Уметник дуго лута, док не почне да бива себи све ближе, правом, онаквом какав јесте, као плод који сазрева и који у својим соковима носи несвесну историју свог целокупног развоја...*

\$40. ...земља шушти, суши се, шушти : ко змија кад се провлачи кроз траву...

\$41...Краве лижу себи сапи, и својим крупним сјајним очима посматрају нешто; кус пас гледа у истом правцу у коме и краве; кокошке чепрају око пласта, баш их брига за све друго... Дај се зауставља пред пријавницом. - Што их толико нема, пита цивил војника стражара. -

Облаче цивилну униформу, пијане се..

Фебруарска месечина...Од оне звезде, где, што се издиже изнад брега увијеног у црни сатен, оне звезде што излази кад и Месећ, звезде што споро путује, и према којој се оријентише усамљеник; од оне звезде нешто титра, и почиње сјај, који се по распуклом камењу брда прелива бешумно као широка река преко јазова...

\$42. Није све за штампање, понавља власник дневника. Због неких ствари, баца у пећ једну, па другу свеску, трећу, педесетгу... Да ли зна шта чини?..

Вероватно. Донекле..

Он, који у уметности није извршавао псеће поруцбине по укусу тирана, руши мостове... Зар ће их све порушити? Зашто уништава трагове о највијугавијем путу на свету? Ватра греје и преображава. *Хиљаде хиљада истисаних страница претварају се у пепео, који једва да може нађубрити једну једину скромну леју у башти...*

Није направио од свога искуства књигу. А могао је да састави књигу која би се допала многим, користила младим, почетницима. Можда је у праву; ни ја не волим књиге које се допадају свима (презрења је достојан писац који пише књигу да би се допао некоме!). Поједини, који воле литерарне слаткише (није их мали број), нека понекад сврате, уместо у посластичарницу, у стан писца; нека провале у његове фијоке, успомене, обрасле дебелим слојем кудраве маховине... Прецртане, неспаљене странице, места подвучена другом бојом оловке, накнадне белешке, маргиналије, уметци : од тога покушавају да направе - фаму..

Међутим - фаме нема. Нестале су у пламену из кога су и рођена бунила и чежње - безбројне странице

Претвориле су се у пепео, који је одавно развејан Тајна је изнета у врт са пепелом. Из тајне су израсле луковице и друго прекрасно цвеће... које је одавно цветало и увенуло. И чије је семе домаћица склонила, тј. завезала у неку кршицу до следећег пролећа и сејања. Тајна је у семену и у раси упорних сејача... (...)

ФАНТАСТИЧНОСТ ТЗВ. СВАКИДАШЊИЦЕ

Већ су почели да излазе први наставци МУЈЕРОСЕ (изабраних одломака из АРХИПЕЛАГА РУКОПИСА Анонима). Негде средином пролећа 2003., редакција му је послала, уместо хонорара, неколико питања, замоливши га да на њих одговори. Понео је та питања са собом. Сишавши на једној од успутних станица, скоро два сата је путовао пешке до куће свога оца на Церетеру. Размишљао је о могућим одговорима...

> Ја мислим да је добро што смо објавили у часопису ову књигу и верујем да би још боље било да буде објављена као посебна књига, просто ради поређења. Јер неки ваши вршњаци, па и други писци који су старији од вас коју годину, мањег дара и опуса, већ су купили сва друштвена признања, стекли углед, а неки добили и изабрана дела и титуле академика... - Тако су почињала питања и констатације редакције..

Писао је у ноћи за столом, пушећи цигарету за цигаретом: - То је већ помало досадна и позната прича, пре свега сведочанство о ћифтама и трговцима у уметности,

који су годинама, дакле дуго и предуго, спречавали улазак Светлосног Цара мог. Није било лако бити свој и бити писац у фараонском царству, царству Тесаревом. Није добро ни за једног човека побожног, религиозног, па ни писца, да понавља прошле осећаје, јер ће га они онолико пута везати за СТУБ ВРЕМЕНА, колико их пута буде понављало срце његово. И шта ће постати - роб времена, и остариће и умрети пре смрти. *Као многи наши писци. Па и они славни, наметнути у обавезној лектури.* Велики број наших писаца није могао да избегне ту судбину. Нико пак од њих није и не би могао да напише овакву књигу, а то не кажем јер сам заљубљен у себе и умишљен... Но, да се не удаљавамо, да се држим онога што је управо објављено. *Шта је то што се читаоцима допада? Можда се мени баш то не допада? И ја имам право на то!* Ја не мисли да су слава, популарност и свет тако моћни (таквима се чине док им робујемо!). Срце и дух човечији могу постати неслућено моћни тек онда када избацимо из њих свет. Срце и дух могу бити пространи као вечност, и вечност ће се уселити у њих, ако човек покида чворове страсти, које завезују удружени често понављане жеље и осећаји! Књигу коју смо управо објавили доказује и показује да није лако покидати јаке чворове страсти. Читаоцима се вероватно баш то допало, а мени се допада, или ја то све више и дубље желим улазећи у шесту деценију: ново детињство, и нову младост, лепшу и вечнију од прошле ми младости... Није била лака. Многа су врата била затворена... Комуњаре и њихови измећари су били подигли многе јазове за оне који су долазили из оне придављене, друге и непознате Србије..

Упозоравао је своје читаоце: - Ова књига није писана да би била аршин, мера; ја нисам мислио чак ни да

је објавим за живота! Не завидим тим писцима које индиректно спомињете (знам на које мислите). Па, њих су њихови очеви и лоши примери околине, научили како да пливају и успеју. Лично мислим да су несрећници, упркос свему, робови царства ћесаревог! Ех, па они су прошли тоталну дресуру овејаних безбожника, склоних владајућој моди, егзорцизму и државној религији. О томе сам узгред, сведочио, пишући о касарнским данима, о испирању мозга. То се радило деценијама, на фин начин Радио је чак и песник Раичковић у причама за најмлађе. Да не спомињем много познатије и перфидније примере. Ствар је у души, драги млади пријатељу, она је створена да буде храм Божји, а не да се претвори у друмску крчму, где навраћају разбојници и оргијају. Богоносци и Достојевски пре свега су знали да је Душа Невеста Небесна, а Велимировић додаје и да је страховита дубина, кад се човек осмели да понире у њу!

Да би човек видео - ко се у души рађа и ко из ње исходи, треба да сиђе дубоко у душу своју... *У младости душа шаље човеку духове, ето разлога због којих сам одлагао више од четврт века да објавим ову књигу.* У њој има тих духова. У њој има и ругобе моје. Срећа је моја, што сам ја почео запажати ћутање моје душе, у коме се рађао бунт против ње. Јер моја душа је кренула путем одрицања од прљавих духова, али у њој још не беше довољно снаге да их у свиње најури!

Привлачиле су ме игре облака, сенке облака и непоновљиве сензације светлости изнад Скадарског језера и у самом језеру; сенке су могле да играју само на светлости. Нико ми није помогао као писцу, ни старији писци, ни мртви песници, ни утицајни уредници и издавачи; био сам упућен на себе и на дуго самовање. Био

сам упућен, баш као и усамљено дрво на брегу, на хоризонте, небо и Бога; помогао ми је Господ мој, али касније, када сам признао да другог помоћника нема у свима световима; када сам покушавао да истерам таму и тамне прилике из свога ума. Ум је прецењен Ум рађа безумље, сујету. Писци пре мене, и писци које сам познавао, желели су да буду умни, модерни, успешни, себични.

Истоваривали су из својих умова товаре тамне који су се звали лепим именим и овако и онако, али који су у својој бити само сеновите слике и сећања на оно што је чуо, видео, мирисао, окушао, додирнуо, што је све отишло у прошлост, изменило се, онаказило, распало, умрло. Дуго сам се питао и тражио одговор: *Зашто једном не сахрани мртве и не остави их мртвима, и не бежи, него стоји као гробље, по коме сени мртвих играју, које чекају нове мртваце?* Када сам то схватио, било је могуће усудити се и започети писање, али не више као писци старе школе, као Балзак!

Илузије су опојне, 95% писаца 20. века, па и наших, па и они највећи, проживели су век у илузијама. Одгајени су на фармама нојева. *Ми и немамо књижевних великана, бардова, ми смо смислили величине и химере, јер смо мали народ и мала култура, наше величине су локалне; вишњи Јерусалим наше модерне уметности никад није ни постојао, тј. његове кулисе су се претвориле и претварају се неизбежно у царство мртвих и у сметлиште светско...* Али, то је тема за један други разговор...

...Упознао сам много хуља и робова, богоубица и човекоубица, који у овом свету живе под другим и лепим, лажним именима. Најважнија је душа. Ову књигу је писао онај који се није сасвим ослободио ропства. Ја сам долазио

из ропства. Не као витез слободе; долазио сам као облаци са планина. Долазио сам из магле и туге, да ослободим властиту душу од дебелих верига, у коју ју је спутала, пре свега, *дебелост светска. Гвоздена лоза царства ћесаревог...*

**ЛЕГУРА ФРМОСА
ДВЕ ХИЉАДЕ И ЈЕДНА
ГОДИНА ЋУТАЊА
(Невидљиво у видљивом). ЧИЗМУРИНЕ
СУДБИНЕ (пролог)**

После *Пролога*, у поеми Николаја Заболоцког ТРИЈУМФ ЗЕМЉОДЕЛСТВА, следи **Беседа о души**. Одавно је прочитао ову песму, у преводу, а и у оригиналу. Сабрана Деда Заболоцког купила му је у своје време покојна супруга ...*А по домовима свеће / ситно светле огњем голим. / на седељци ум се куша, / сељаци се купе тамо, / дискутују, где је душа, / да л остаје прах то само / од човека после смрти? / Или само мирис кухњи?...*

Заболоцки је добар сликар.

Облак се над њима врти

од кућица птичјих тужних.

Сељаци су обувени

у чизмуринае судбине.

Седе, брка надувених,

и гледају са висине...

Занимљив је и више него упечатљив разговор сељака.

Пастир, између осталог, вели :... *Душа, руком као*

зрачак, / маше светло из далека. / Сва је она ко
облачак, / са оделом - као река...

Беседа о души се завршава речима војника. - "Ах,
гле, о чему се ту збори! / - Ту чисто сујевеље гори. / Али
ти, старче, натраг врати / те речи. Слушајте, сељани, /
сад објашњења проста моја. / Ви знате, многи су ми
дани / прошли у треску љутог боја. / Ја ћу вам тачно
рећи шта је / кад се већ на тој теми пробам : / честице
фосфора се сјаје / док испаравају из гроба. / И стуб од
фосфора то тамо / с кретањем ваздуха се вуче / свуда,
сем кад у тврдо само / удари како, па се стуче. / Видите
ли што је то просто!"

Да ли је војник убедио сељаке? Филм "Вране 2"
нису снимили Руси, већ Американци. Врана и вране су
симболи душа које лутају негде несмирене. Легао је пре
поноћи; будио се око два и у свитање.

У свитање га је пробудило милион врана, негде у
близини, у висини, као у филму синоћ одгледаном. Први
пут да је чуо толико врана; њихов жагор; зар у Београду
има толико тих птица? Откуд су долетеле толике; зашто
јутрос (четвртак, 5. октобар 2000) ?

Док је записивао ово, на Тргу републике хиљаде и
хиљаде Београђана је протествовало... У дванаест и
тридесет чуо је ехо протеста. Боље би било да је тамо, на
Тргу, него овде, у својој канцеларији, али овде је зато што
чека, по ранијем договору, старијег сина. Треба да дође
између дванаест и један. Предузеће је практично пусто...

Канцеларија је мрачна; хладно му је; на ногама има
чизмурина судбине, ево, дошло је време да их изује..

...Пре неколико недеља, помисли са ужасом,
његовом пријатељу су открили карцином... Умреће кроз

два месеца, не напунивши ни педесет трећу. Умреће, вероватно, први у њиховој генерацији. Прерано. ... Као што су и неколико његових пријатеља из најраније младости завршили у лудницама и нестали неповратно. Као што је нестало неповратно и Аноним, аутор МУЈЕРОСЕ...

(Из Бележака АНОНИМА)

*(...) У пролеће јоргован није само драгуљ градина села ових крајева, већ и клисура Млаве и Пека. Иако јоргован већ столећима цвета у Европи, његова права постојбина је Азија. Волео сам да допунујем у ту моју Азију спролећа. Леп изданак породице јоргована је *Siringa reflexa* (тек 1910. године откривен у централној Кини). Његови цветови су црвени као вино а гране повијене. Сензација, врста јоргована која има тамно - љубичасте цветове и сребрнасте гране. Снежно бели јоргован, или Елен Вилмот, цветао је под прозорима мога детињства. Будио ме. Нежно, као непревазиђени мирис. Сви јорговани имају магични, незаборавни мирис. Мирис бујних и златних коса младих девојака, трбуха ознојеног...*

(...) Рановац, Брезовица, Кладурово, Мелница; манастир Витовница, посвећен Пресветој Богородици. То бејаше парохијална црква мојих предака последњих векова. Сазнање које је измужено из вимена историје, не вреди за мене много. Човеку је потребно оно друго, исцеђено из успомена и сећања, из душе и органски слењено са животом. Обновно сам рушевине куће мојих предака и том приликом нађох у трави неколико

римских новчића, који су ту чекали на мене можда две хиљаде година. Закопах их у подруму...То је понекад била бачија, налик на Кулу мотриљу : са балкона бачије је пуцао видокруг на све четири стране света, а кад бејаше ведро и лепо време могло се видети далеко, далеко...Бачију обнових покушавајући да сазнам прошлост, ону дубљу; мада се чини да су је диктирале непотпуна сећања и фатаморгане породичне митологије...Сећам се тога лета, када сам почео обнову (1990. године). Већ сам превалио педесет и неку; лето је личило на кошмар; започело је као кошмар. Наставило се као кошмар...Водио сам дневнике, одувек, чини ми се. Стварао сам једну чудовишну администрацију, коју ћу на крају запалити, или закопати у земљу, као преминуло новорођенче, некрштено. Нисам имао с ким да разговарам; сви пријатељи су ме издали, или су помрли. Ја сам писао и стварао архипелаг рукописа, у којем се нико други не би могао снаћи, па можда ни ја сам, сада. Огромни архипелаг белешки могао би бити од користи неком ексцентричном песнику; песнику који би имао снаге да преврне рукавицу балканских општих издавачких и духовних прилика. Немам наследника, рођака, потоњим генерацијама немам шта да завештам; пламену и земљи већ имам : своје тело и рукописе!

На једној пољани гробова (тако се и зове), леже под маховином последњи издаци оних који су имали много једноставнији и узвишенији живот од мене. **ПОЉАНА ГРОБОВА** је деценијама пролазила кроз низ преображаја. Написао бих нешто о овој претпоследњој, која траје последњих двадесетак година : око ње су израсли грмани и младе букве. За

мене су, као дете, грмани били планина, чистота, лето, самозаборав...

*На дедину смрт подсећа ме замрзнут макадам,
јахање на кози...Црни рогови шарене козе...*

*18. 1. 82... Лутам неким просторијама, дугим
завојитим суморним ходницима, крај мене је
другарица из гимназије из истог разреда; ходник се
рачва у три дела; идем оним средишњим. Па се враћам
- посматрам леви крак, чији крај не видим. Идем оним
десним : узбрдо. Једно узвишење : као на мору; ивице
гребена, на њима њивице , као на мору, ограђене
каменом. Попео сам се на врх; гле, ту је неки манастир,
ограђен. Високо је, високо. Иза манастира је провалија,
плави морски бездан. Узбуркано море. Нека црна
непозната жена, старица... Претходног дана
прелиставао сам белешке које сам водио minulих
година...*

POESIE BRUTE... Злочини, грехови, сједињују
људе до краја. (8. 8. 83.)

*Чудно, болно и драго треперење неког птичијег
гласа, тамо у шумама непрегледним и тек озеленелим,
на бреговима са којих се спуштају потоци велики и
мали. Ђукање ђука ноћу; буђење; трбобоља; дијареја.
Сећам се олисталих врхова топола и јова, са још
неразвијеним листићима - златастим као стидне
гличице једне (нечитко) коју повалих у некој
ординацији после истека радног времена... (Зидови
собе су као душа, враћају оно што си осећао, помислио
или осетио...Ову бележницу сам купио од Румуна*

багателно; записујем у њу прве редове тек данас, то јест неколико дана након куповине; не занимају ме сижејни трикови; зар нису као оне бакарне опруге из спаљеног дивана Виктора Шкловског, тј. згњечени; не вреди их поправљати!...

Дрхтај ветра који ко стрела лети површином реке лепши је од дрхтаја жене која свршава! Радије се сећам водених паукова, него пизди свих оних жена које су ми се подавале, као кучке! Носталгија за родним крајем, детињством, дечаштвом, тишином пролетњих и летњих предвечерја, перверзна је и навире из балавих сентименталних извора. Бућ бућ матице вира, пљесак црвенперке која хитро искаче да улови мушицу или воденбубу, барски греч, локвањи, шкрге вулве; крај свега тога се не вреди заустављати. Дрхтај ветра који лети површином воде попут муње, таласајући реку или бару као мише врба; вапаји неког, ко зна ког септембра, моторне тестере на обали, струготине, мештана који више нису живи...Из обореног дебелог пања тополе пршти вода као из вулве. Никада нисам маштао или се заносио да постанем писац. Дружио сам се више са архитектима и археолозима, нумизматичарима и многима другима, радије него са савременим писцима : међу њима има толико гмизаваца, тј. бескичмењака. Већина оних које сам случајно упознао директно, или - читајући их - индиректно, имали су душу, као онај Шкловски : похабану на прегибима...

Презирем писце и песнике. Поготову оне који су написали доста љубавних песама. Нису имали снаге да од жене одмах траже одговор, зато су писали тугованке после. Ја сам жене газио, као набујалу траву...

Жене сам употребљавао онако како оне

употребљавају своје чарпане и доње рубље. Кад год сам, истина врло ретко, поступао друкчије, био сам у неприродној и глупој позицији "песника". Жене треба ломити и вређати, победити одмах, јер оне то очекују... То је наравно подло, гнусно; али тако је. Ако мушкарац не поступа тако са њима, онда оне мисле да је он "шоња" (ужасан израз, али тачан), и онда се оне понашају као типични мушкараци...

*

Помирио се с тим да можда никада неће сазнати ко је стварни аутор свих тих бележница, тог бескрајног **Архипелага рукописа**. Бележнице су вођене, очигледно, деценијама, можда од шездесетих до краја века. Пошто рукопис није насловљен, насловио га је "МУЈЕРОСА", према месту у чијој је близини (дословно) ископан. Тај наслов можда и није баш сасвим у складу са унутрашњим садржајем бележница.

Не треба овај **АРХИПЕЛАГ РУКОПИСА** *Анонима* омеђивати насловом...

Пријатељи из младости (имао их је неколико - доживљавали су га као супарника, осим једног, старијег, који је временом нестао без трага) отпадали су као лишће са грана у јесен. Нису били савршене личности, свест им је била несавршена, ум и моћи несавршене. Није их руководио Бог, ни љубав... Писали су, сликали, певали... правили се важни. Подцењивали љубав. Истину... Лудовали... Били пуни себе...

- Много сте млађи од мене, још сте у врењу које ће можда потрајати деценијама... - упозоравао их је најстарији... Шта ви знате о истини, љубави, уметности? О

љубави појма немате. Мислите да је то само полна љубав...пожуда... *А љубав је радост, и цена љубави је жртва. Љубав је живот, и цена љубави је смрт...*

- Ха - ха- ха! Кад тако толкујеш, што не одеш у оближњи манастир Витовница и не закалуђериш се? - прекидао га је један који беше најамбициознији.

-...Одмах кажете, напишете и насликате оно што вам прво падне на памет, а то није добро...Изражава се оно што вас је дуго мучило, разједало, што вам срце пије..Уметност је резултат једног дубљег искуства...

Тај, који је тако говорио, одавно није међу живима. Сећао га се на врху Церетера, седећи крај свеже хумке своје покојне мајке. Тај уметник, који је свој кратки век био осуђен да проживи у дубокој паланци *међу евнусима, врло амбициозним,* био је за живота сматран занесењаком, лудом, јуродивим. Он је био понајвише налик на Анонима, стварног аутора МУЈЕРОСЕ - архипелага рукописа, из којих је последњих година објављивао у наставцима у једном од књижевних часописа понеке странице. Ствар је у томе: где љубави нема, нема успеха! *Већина његових пријатеља из младости није имала неисказану храброст која је својствена љубави. Зато су отпали.* Једном од њих, који је међу последњима отпао, написао је у своје време писмо, које му није послао, али га је сачувао у једној од соба породичне куће на Церетеру...

...Читајући писма која си ми писао последњих месеци, увиђам да тамо има много тога што потврђује став нашег јуродивог пријатеља сликара из завичаја.

Пишеш са надменошћу и уображеношћу провинцијалног гусана, свезналице; истресаш све оно што ти падне на памет; да ли мислиш да сам ја отпао за такву недоношчад мисли, да су мој слух и памћење

отпад; зашто такве ствари не однесеш на неко друго, адекватније место? Зашто се не суочиш са свим својим неуспесима, професионалним, породичним, брачним, уметничким?

Чувај се гордости и уображености јер су одвратне! Човек не може бити срећан без врлине, каже Холбах, кога ја баш и не волим да цитирам. Драги пријатељу, поштовање, поверење и љубав човек може стећи, подрезујући у себи крила свим својим пороцима, самољубљу, гордости и уображености, првенствено.

Волео бих да самог себе мало више поштујеш и волиш, јер ти си написао стихове вредне да буду запамћени и нацртао си цртеже који су бољи од цртежа многих твојих вршњака; због тога би требало да волиш себе и да мало више и упорније вежбаш своју руку, да верујеш у себе. Мени се чини да ти сумњаш у све оно што радиш и што хоћеш и да зато природно и мрзиш себе. И да су гордост и уображеност само маска коју си навучао себи преко лица, да би сакрио истину.

Упозоравам те последњи пут на разлику између самопоштовања и гордости, речима Холбаха, који се разумео добро у ствар о којој говорим. Никаква сила на свету добрим људима не може одузети самопоштовање; "ово поштовање је смешно само кад је неосновано; може се оно прекоревати само кад се јавља на унижавајући начин и неповољан за друге; тад га називамо ГОРДОШЋУ; а ако има за свој ослонац ситније, зовемо га ТАШТИНОМ; не може се оно осуђивати, напротив, оправдано је и основно, те се зове УЗДИГНУТОСТ или ВЕЛИЧИНА ДУШЕ, ПЛЕМЕНИТИ ПОНОС, кад се заснива на врлинама и талентима који су истински корисни друштву, чак и кад је друштво неспособно да види њихову вредност".

Можда ти никад више нећу писати, ако не схватиш ову разлику о којој говорим; јер - зашто писати? Чини ми се да су сва моја писма минулога периода, за тебе, била као вихор, који је прохујао, која ниси схватио; схватићеш их, претпостављам, прекасно, тек када буду почеле да те шибају по лицу све неповољне последице, које бих волео да избегнеш, ушавши у повољнији стваралачки развој. Јер стваралачки развој мора за тебе да буде важан, важнији од свега на свету, па и од нашега пријатељства.

Учинио си једну несхватљиву подлост, драги мој, која доводи у питање наше пријатељство, ако је оно заиста било искрено, тиме што си интригирао. Не приписуј ми оно што никада нисам рекао, написао, ни помислио. Наш самоуки пријатељ из завичаја, јуродиви, прошао је кроз нешто кроз шта ми као људи тек треба да прођемо; и самим тим он се издигао изнад провинцијалног, парохијалног блага; иако је судбином осуђен да се дави у њему.

Не умишљај да си препаметан и да си прочитао превише, много, више него сви твоји познаници из нашег некадашњег завичајног круга; и ако јеси, не горди се због тога. Твоја последња писма налик су на крикове, на крикове пубертетлије који све што је прочитао прочитао је несистематски. Ниси ушао у поље самородне мудрости, ни у поље истине. Јер да би се на то бојно или стваралачко поље стигло, морају се преваљити многа брда, савладати многи висови, а не само они који окружују нашу завичајну варош. Не оптужујем те да си фолирант. Мислим да би ти дружење са мртвим сликарима и мртвим песницима било много корисније од славољубивих, успешних уметника савременика...

Научи да изабереш своје друштво. Ја сам то већ почео да учим...

Никада неће написати мемоаре. Не сматра себе великим и значајним. Није играо неку важну улогу у друштву, никад му није падала помисао на то. Ово што се сада уздиже и надлази као таласи - није буђење шишмиша, кртице или медведа из зимског сна, који је потрајао деценијама. Не. Познато му је да постоји максимално заустављање животне активности организма која се касније може поново успоставити - сушење неких животиња и биљака које могу поново обновити нормалан живот ако им се да довољна количина воде (бактерије, маховине, лишпаји и др.) (анабиоза). *Привлачно је покушати да се начини књига, наравно, као што се прави меланж (мешавина; бела кафа - кафа с млеком; помешани сладолед); на мешавину га подсећа све ово што последњих месеци записује у бележнице; могао би претражити све своје претинце, дневнике, огромну администрацију и несређену личну архиву настајалу последњих деценија; обелоданити копије писама које је сачувао; све га то може подсетити на све оно што је заборавио, и при том може бацити светлост на многе невидљиве односе и на његов стваралачки развој. То све наравно није угодно јер задире у приватност, и у меланхолију, у болесно стање потиштености; у тугу, јад, бригу, тужно расположење, снуженост, туробност... Све то треба самлети, као зрна пшенице; преобразити... Мељава је добра ствар...*

Ако заиста одлучи да настави трагање за својим писмима и белешкама, из разних периода свога живота, ако

настави да их објављује, неће их дотеривати накнадно, чак и кад се чине недовршена, недоречена.

Нека их евентуални читаоци сами допуњују, поправљају. Јер има и таквих читалаца, који разумеју целу једну већу реченицу из речи којом почиње, а из једне реченице читаву главу; а један прочитан пасус им је довољан да разумеју суштину дела. *Ла Бријер је знао колико је огромна разлика између лепог дела и дела које је савршено и по свим правилима написано.* Човеку са Церетера је било потребно много времена, много година да то разуме до краја... Иза њега је (релативно) много написаних књига, на десетине написаних књига, на хиљаде написаних и обелодањених страница; многе од тих књига нису ни прочитане ни схваћене на прави начин. Читали су их глупаци, осредњи духови и велики духови : читали су их људи сасвим различити од онога који их је написао.

Колико их је који су заиста схватили над чиме је аутор пробдео многе ноћи? Међу писцима се најчешће понеки који разумеју и схвате до краја; али се књиге не пишу само за писце. *После толико написаних књига, писац не би смео да напише још једну у низу, већ само једну једину о његовим намерама, можда. Поготово онај писац који је зашао у зрелост, чије намере стреме наврше, онај који ради на једном узвишенијем циљу : писац који захтева од читалаца успех који је већи и ређи од онога за који се добијају највеће књижевне награде, а то је : да читаоце и себе начини бољим...*

Љубав је важна, јер из ње проистиче - све. Чим се изгуби љубав, ум потамни. Таман ум је слика греха. Са грехом се губи најважније човеково својство, слобода. Једино љубав смањује раздаљину између Бога и човека,

човека и светова...Љубав је на првом месту, пре истине, она је пут којим се стиже до истине и живота... Љубав стоји насупрот похоте Љубав је нераздвојна од истине, а похота од илузија и лажи. Многи су у заблуди кад тврде да човек треба да живи по природи - по којој природи? Да ли по оној првонаочној, безгрешној, рајској, како је Бог створио човека, или по оној другој, болесној, пониженој, демонима загађеној, пороцима унакаженој, страстима умртвљеној?... Седећи крај гроба покојне мајке на врху Церетера и пушећи помишљао је како не створи Бог човека као што створи сву осталу природу, него на особит начин. И поврх свега даде човеку власт над осталом природом. Тиме је човек изричито изузет од друге физичке природе, рибе, птичије, зверске и уздигнут изнад зоологије. *Поезија не може да буде антирелигиозна, нерелигиозна, каква јесте последњих векова. Бунили су се против Христа - заробљеници три прастаре саблазни, којим Сатана превари Ђу, али не и Христа! Христос је дошао да обнови ону прву и праву природу човечију. Па ко то зна и срцем осећа, он живи том обновљеном природом, живи заиста по природи човечијој. Зоологија је испод ногу Антропологије...*

Достојевски је ставио следеће речи у уста једног од својих књижевних јунака (лудака, који се на крају убио): *"..Ја сам страшно несрећан јер се ужасно бојим. Страх је човечије проклетство. Али ја ћу да покажем своју независност, свршићу и отворићу врата. И спашићу. Само то ће спасити све људе и физички ће изменити следећи нараштај; јер, уколико могу да судим, под данашњим човечијим физичким обликом немогуће је човеку бити без старог Бога. Три сам године тражио атрибут мога божанства, и нашао сам*

га: атрибут мога божанства је независност. То је све чиме могу да покажем у највећем степену своју непокорност, моју нову и страшну слободу..."

И убија се лудак, да докаже у највећем степену своју непокорност, и своју нову и страшну независност и слободу. На ово је својевремено подсетио, поред осталих, и поборник стваралачке књижевне критике Бранко Лазаревић, уверен да само у наступу лудила може да се (раз)реши та мисао о апсолутном до краја. Јунак Достојевског, *прототип апсурдних људи, прототип из којег су произишли револуционари 19. и 20. века, легионари, мафијашки, многе (само)убице, у власти су Паралажова, Сатане*. Јунак Достојевског преузима улогу Бога, што је неприродно, јер он је ипак само човек, човек који је отпао од Бога, човек који је испражњен од љубави Божје. У његовој души нема љубави, већ само страха и непокорности. Његова је душа припремила а тело извело страшни наум...

На гробу мајчином, на врху Церетера, упознавао је грех покојне мајке. Био је то исти грех, због којег је пострадала и његова прва жена у најбољим годинама, када је била најпотребнија својој деци. У суштини, помишљао је, беше то онај Евин грех, који много узимају олако, говорећи о њему с ниподаштавањем. Суштина тог греха је - да су жене (намамњене грехом) - поверовале Паралажову, и то је страшно. Обе жене, и покојна супруга и његова покојна мајка, поверовале су да Бог лаже, а да Ђаво говори истину. Богослови то добро знају, како се цео тај процес отпада од Бога истинитога свршио у души Евиној пре него што се машина забрањеног плода. Исти тај процес одвијао се и током векова после тога, и јуче и данас, код људи и жена који падају у грех. *Душа припрема а тело изводи.*

Страшно је, сулудо и завршава се погубно, кад човек или жена, преузму улогу Бога на себе, испражњени од љубави Божије!

- Авај, мајко моја, како се у теби губила љубав и свест људска о истини? - помишљао је на врху Црчетера.

Годинама после смрти покојне супруге бавио се постављањем погрешних питања. Одвајање од љубави Божје - премного кошта. *Треба се чувати мешавине - добра и зла, јер је та мешавина зло. Та мешавина је мутна вода, у којој човек не може видети своје лице. Одвојивши се од љубави Божије Адам и Ева осетили су страх - незаобилазног пратиоца греха...* Нити прамајка Ева, нити мајка његова, нити супруга, у својој замућеној души, нису могле да виде пут, љубав, Бога и истину. Изгубивши Бога, оне су почеле тражити *наслон на ствари*. И осећале су, слутио је, огроман кратер у себи, који одсуство Бога оставља у души, кога не може попунити потомство, брак, вино и ракија и сав свет...

Помишљао је, понекада, мислећи како су напустили овај свет, његова покојна мајка, њена покојна мајка, и мајка њене покојне мајке, њен покојни отац, да напише сурову повест о - **шљивовици**. То би била некаква хрпава и сурова хроника о породичном проклетству и греху.

Забележена је народно предање о сусрету светог Сава и ђавола. Нису могли да се мимоиђу светац и ђаво, на једној планини, и свети Сава рекне ђаволу: - *Помози бог! а овај одговори: - Није ти за тим стало!* - *Како си? рече свети Сава, а ђаво му одговори: - Шта је теби брига како сам? - Куда ћеш? упита га свети Сава, а овај одговори: - Ни за тим ти није стало. - Шта би радио? рече свети Сава; а овај му одговори: - Радио бих баштованлук, кад бих имао мршаве земље и таког*

ортака. Онда свети Сава каже ђаволу: - Чујеш, побратиме, баш ако хоћеш да радиш баштованлук, ево сам ти ја ортак, но да се договоримо како ћемо и шта најприје радити и сијати и ко ће сјеме набављати. А ђаво му одговори: - Вала, ако ме мрзи с тобом радити, и опет ти се покорити нећу, али само хоћу да начиним уговор, па да отпочнемо радити. Саг се договоре да посаде најприје мрки лук; ово и учине. Кад лук почне да расте, дошао би ђаво па гледао како су мијена и добра пера у лука, а не гледаше шта је у земљи. Кад лук у највећој снази буде, онда свети Сава позове ђавола... - Е, рече саг свети Сава ђаволу, - пола је моје а пола твоје, па бирај сам које волиш. Видећи ђаво силна пера у лука, превари се и узме оно што је на земљи, а свети Сава узме оно што је у земљи. Кад лук стане зрети, долажаше ђаво почесто да га обиђе, али му не бијаше мило кад види да пера труну и суше се. Лук сазри, пера сва увену, а свети Сава повади лук и однесе га. Ово ђавола врло ожалости, па се реши те још један уговор са светијем Савом учини, да посију и посаде купус, па ђаво рече: - Ја ћу оно што је у земљи, а ти оно што је на земљи! И тако буде. Купус, мој брате, посаде и овај све растијаше све више и развијаше свој лист, док се и главице укажу. Видећи ово ђаво мишљаше: кад је оволика чвонта на земљи, то колико мора бити у земљи, па се врло радоваше. Кад ујесен буде, свети Сава дође те купус посијече, а ђаволу остави корење. Мало затијем ево ти и ђавола! Ту су гајде, ту су свирале, хука, бука, пјесма и арата велика. Па чим један корен извади и види да нема ништа, пренемогне од муке, па онда умоли светога Саву те још један уговор начине, да посију кромпире, па онда што је у

земљи, то нека буде светога Саве, а што је на земљи, то да њему остане. Овако и учине. Посију кромпире. Кромпири изникну, укаже се најприје цимина, па онда цвијет, а за овијем бобе. Видећи ово ђаво, стане се смијати и светом Сави пркосити. Но кад буде ујесен, онда цимина отпадне и иструне, а свети Сава повади кромпире па у трап. Надимаше се ђаво да пукне од зла видећи овако себе преварена, кајаше се што је са попом имао посла, па опет умоли светога Саву те посију шеницу и уговоре : што је на земљи, нека буде светог Саве, а што је у земљи, то да буде ђаволу. Кад шеница порасте и укласа, а ђаво дође над ограду па гледаше колико је израсла, и говораше : - Из малог зрна нарасте оволика стабљика. Кад буде ујесен, онда свети Сава позове жетеоце, те шеницу пожње, а ђаволу стрн. Сад ђаво стане плакати, па од љутине рече: - Вала, попе, баш хоћу још с тобом да посадим виноград, па шта буде, и ако ме још и овђе превариш, онда од нашега ортаклука нема ништа. И тако посаде виноград. Кад виноград треће године роди и покаже се врло лијепо грожђе, онда се састану да опет бирају шта који воли. Сад свети Сава упита ђавола: - Што волиш, ортаче, или чорбу или густижу? а ђаво одговори: - Вала, ја ћу густижу, а теби јаба чорба. Кад виноград сазри, онда свети Сава обере грожђе, метне у кацу па посмије источи вино, а ђаволу остане џибра. Сад се, мој брате, домисли ђаво те у џибру насне воду, начини казан и препече ракију, а свети Сава тек њему, - па му рече : - Шта је то, ортаче? А овај му одговори: - Печем ракију, побратиме! Онда свети Сава рекне: - Дајде, ортаче, да видим, ваља ли. А овај му наточи у чашу. Сад свети Сава сркне једном, другом, па трећи пут благослови и

прекрсти се, а ђаво побегне и рече: - Вала, баш то је стару лијек а младоме бијес! Па тако ишчезне, и више га никако нема тамо гдје чује да је поп...

Ђаво се преселио на Церетер, ко зна када, можда пре рођења његових прабаба? Можда и пре него што су његови стари добегли у Звижд и Хомоље? *Ваљало би написати повест шљивовице пореклом са Церетера.* То би била непоетска прича о маглама на Церетеру. Резиме те приче лежи на гробљу на врху Церетера. Добро су сачувани гробови како са краја 19. тако и са почетка 20. века. *Они су већ обрасли маховином. Уметношћу претека, који надживљује све.* Понека стабла шљива, или јоргована, на гробљу, обрасла су бршљаном. Самоуки пастири - свирачи научили су га, још док је био дечак, да свира на бршљановом листу. Прво је свирао на багремовом, па на бршљановом листу. Свирао је народна кола и мелодије, тугованке, које су лаутари, гајдаши и хармоникаши, понекада, свирали на вапарима, свадбама, весељима...

СВИРКА НА БРШЉАНУ

Није се бојао смрти, јер научио је да посматра себе као умрла, па није осећао долазак смрти. *Посматрајући себе као умрла, утупљивао је жаоку смрти за живота, кад дође неће имати чиме да га убоде.*

Дуго му је требало, више од пола века, да види свој гроб на Церетеру.

Да види свет без себе. Да види књиге које је написао

у некој немерљивој даљини на полијама далеких библиотека...

То је било који месец *по смрти његове мајке*.

Чешће је путовао у завичај, на Церетар. Посматрао је себе сваког јутра као новорођено чудо, и није осећао старост.

Није ишчекивао долазак смрти, јер она је, оног тренутка када су укопали мајку већ дошла и не избија из њега. Зуби њени су непрекидно у његовом месу, у његовим костима и зубима, у његовом сетном погледу. *Појмио је : оно што је живело пре његовог рођења, и што ће надживети и његову смрт, то је и сада живо у њему.*

Његови пријатељи су помрли, недавно му је умро и последњи пријатељ. Кратко је боловао... Умро је брзо. Баш те ноћи, недавно, кад су му телефонирали да му је пријатељ преминуо, сањао је анђела који је одсукао пантљику времена, којој ни крај није могао сагледати и показао му је на пантљици две тачке једну уз другу. *-Растојање, рече, између те две тачке то је дужина твога века... - Мој век, значи, већ је прошао, помисли у сну, и треба да сам спреман за пут. Треба да сам као вредна домаћица, која данашњи дан проводи чистећи дом и спремајући дарове за сутрашњу славу...*

Пробудивши се, иако је била дубока пролећна ноћ, обукао је тренерку, опасео опасач са патронима око паса а преломачу окачио о раме и кренуо по месечини на гробље. После неких десетак минута стигао је до мајчиног гроба. Сео је у траву иако је била пуна росе, припалио једну од угашених свећа. Припалио цигарету. Укус дувана је био одвратан, као када је први пут припалио цигарету пре четрдесет и више година. Згазио је цигарету и откинуо лист бршљана и засвирао тугованку. Тугованка је била

густа и неописива, као магла у оближњој шуми, као магле на Церетеру. Душа му је излазила из тела и текла мелодијом те свирке на листу. *Не, није се жалио на смрт, Живом Богу, смрт му не чини ништа нажао. То је страшило, које је човек самоме себи створио.* Јаче од свега на земљи смрт га гура у сусрет ноћној магли и Богу Живом.

Међу угашеним свећама његових најближих и његових пријатеља и његова свећа догоревала. Не лудује више и не жали што свећа догоревала. Довољно је волео своје блиске и пријатеље, не боји се да пође за њима, за многим умрлим. Не жали што свећа догоревала, но што нејасну и димну светлост оставља за собом... Свира на листу бршљана, као дечак, некада давно, тако душа његова излази из тела и пружа се до граница васељене. Тако порасла она осећа, како небески свод, небо и месец и године пливају по њој као лабудови по језеру своје. Свира и свираће на листу бршљана до зоре, док магле на Церетеру не постану гушће од пекмеца.

Једно посвећено дрво је имао на сред дворишта, мајку, мујеросу, нову мујеросу, и смрт је узео. Било му је жао на смрт и клео је говорећи: зашто не узео мене, ненасита, но њу мученицу?

Али сада, док свира на листу бршљана, сматрајући себе умрлим, и близу посвећеног дрвета његовог, помисли и прошапта:

Бесмртни Боже мој, погледај милостиво на једну догоревалу свећу. И очисти пламен њен. Јер само чист пламен диже се к лицу Твоме, и улази у око Твоје, којим гледаш сав свет...

Тугованка на листу бршљановом поново се разлегну сеоским гробљем на врху Церетера. Чиста. Неизрецива. Непоновљива...

Помиловао би сваки гроб обрастао маховином, сину му у трену да је свака слава (и она једнодушна што долази од људи, и она стечена мишијама, и она задобијена мудрошћу), ништа. Свирајући на бршљановом листу, и шетајући гробљем, видео је да мртви не славе ни најславнију славу. *Непокретни гробови обрасли маховином, упијали су, осећао је, једну другу уметност...*

НЕСАНИЦЕ.НОЋ

...Зашто би је, и може ли се, огромна, описати? Маховинастим сагом бескраја каскају јелени. Поноћна роса, припев славуја у воћњаку - пробијао се кроз све то, полако корачајући према гробљу на Церетеру..

БОЛ ЊЕГОВ БДИ, И БДЕЊЕМ ГА НЕ ЗАМАРА. Да ли сва делатност срца његовога служи нади његовој? Да ли сва делатност душе његове служи љубави његовој?...

...Много тога боли у сећању. Има један бол, који га буди у свитање И он не зна извире ли из тужних успомена, из амбиса неуспеха и осујећености, или из магли изнад Скадарског језера? Долази ли он из правца Хомоља, са Церетера, или са Калемегдана, из чешких четинарских шума у даљини, из даљина око Кракова, или из озлаталих мироогојских перивоја? Можда навире из мора и океана? Тај бол га чини невероватно одсутним. Свестан је свега што се дешава око њега и у њему само на моменте..

Од тога би неизрецивога бола неки песник или композитор, Гете или Рилке, Бетовен или Чајковски, начинили чуда равна прекрасним преливима неба изнад брегова и језера, преливима зеленкастоплавим,

руменобледим...

О томе треба писати. *Али, пре свега, тај бол треба упознати до краја, проћи кроз њега, стрпљиво и храбро, па макар човека зграбили шумски разбојници, гусари, звери и чудовишта, аветине. Најдубљи, сотонски бол, на крају крајева, упућује човека у радост.* То није мазохизам, не.. Из тога неизрецивога бола навиру сахарске кише, морски таласи, ветар и тишина морског гробља, титрање стена и руменило сутона...

Тај бол долази од светског усева. Да ли је спреман да га засица ђубретом, да што пре никне и боље расте? Давно је његова душа напустила девичанство своје и примила семе овога света у себе, зар је чудно што прима и ђубре, што свет баца на своју њиву?

Кад призове Бога, када га заиста призове (а он је тако далеко од тога!), догодиће се дивно чудо. Бог ће се настанити у души његовој и затворити све улазе за непријатеље његове.. *Јер Богом се све завршава, а не болом.* Са ђаволом много тога започиње... Његова душа није пећина вечности, она је допустила и попустила : заводницима и разбојницима да уђу у њу, и да наложе у њој свој огањ. Једина његова молитва од сада, па убудуће је ова, молитва Души:

Душо моја, једина бриго моја, буди на стражи и разликуј гласове, што ударају о тебе. Па кад познаш глас Господара свога, напусти немило и одјекни свом снагом...

*

- *Да ли се узор жене у мени формирао према прототиповима стварности, околине (мајке, рођака, комшиница, познаница), или према иконама мадоне, тј. Богородице?*

У детињству сам био обузет многим слутњама, па и слутњом о постојању неких далеких, дивних светова, где су бујали уређени вртови, где су жуборили шедрвани, крај којих су пролазиле три божанске магоне, између бокора шебоја и нарциса, бокора ружа, са блаженим изразима на лицима; три магоне најфиније пути...

ТАКО сам срећан што од оца нисам наследио пргаву нарав, искључив и ограничен карактер... Међутим, носим његову крвну групу, као и одвратност према свакој лажи, и најмањој...

Понекада је заиста безочан, агресиван, прек, зао, кратковид... Зашто је такав? Зато што је порастао као сироче? Зато што се на ту главицу сручивало у детињству нешто друго а не љубав мајчина? Зато што је можда љубав његове бабе, о којој је као и о свом деди причао ствари које су ми понекад личиле на легенде неког породичног мита, била недовољна?...

Није никада отац умео да ме придобије, да...

Тако је размишљао јунак ове приче, лежећи у трави на сеоском гробљу, чекајући да догори свећа коју је припалио својој покојној мајци. Пушио је ко зна коју цигарету и повремено се загледао у лик покојне мајке на споменику, који је био тако жив. Гледао је кроз фотографију, можда, негде далеко, далеко...

БЕЛЕШКА

уз ово издање, на крају

Прелиминарни рукопис ове књиге, много дужи, одбио је, пре извесног времена, један од српских уредника, који ми је иначе више него близак човек. Штавише, волим га као брата и синове. Захвалан сам му, али тешко би било објаснити зашто. Није први који ми је одбио књигу. Тај прелиминарни рукопис (МУЈЕРОСА, па НОВА МУЈЕРОСА), био је налик на џиновско стабло, разгранато, толико разгранато, да би крошњом прекрило не само једну велику порту, већ и читаво једно мање место. Зашто пишем - био? Јесте! Дакле, уништити такво једно високо и големо дрво, не да нисам имао снаге, зато што сам слаб. Што сам из рода писара, а не дрвосеча. Него, решио сам да га *скрешем*. Ова књига је, дакле, *једно скресано*, нећу рећи очерупано *дрво*. И посвећена је, ком би другом, него оном који одби да буде њен јемац. (У *Мишљеновицу, на Младог Св. Арх. Михаила, 2003. - М. А.*)

